

నాటకాలు

భక్తి, జ్ఞాన, పురాణ, జానపద

తెనాలి రామకృష్ణ జీవితము

సదాశివ సమారంభం

గురు దక్షిణామూర్తి

గురు వేదవ్యాస మహర్షి

గురు కుక మహర్షి

గురు నాటర మహర్షి

గురు వాశ్మికీ మహర్షి

గురు శిక్షప్తి

శంకరాచార్య మధ్యమాం

గురు దత్తాత్రేయ

గురు బాలాఠి

గురు గోరమ బుద్ధ

గురు ఆదిశంకరాచార్య

గురు రామానుజాచార్యులు

గురు జ్ఞానేశ్వర్

గురు రవిదాస్

గురు కబీర్ దాస్

గురు చైతన్య మహా ప్రభువు

గురు నానక్

గురు రాఘవేంద్ర స్వామి

గురు వీరబ్రహ్మేంద్ర స్వామి

యోగి వేమన

అస్మదాచార్య పర్యంతం

గురు శ్రీరామ్ స్వామి

గురు లాహిరి మహాశయి

గురు రామకృష్ణ పరమహంస, అమ్మ శారదాదేవి

గురు వివేకానంద

గురు సాయి బాలా

గురు ఆరబింద్

గురు రమణ మహర్షి

గురు యోగానంద

గురు చక్రవర్తి ప్రభుపాద

గురు మళయాళస్వామి

గురు విద్యాప్రకాశానందగిరి

గురు చంద్రశేఖర పరమహార్య

వందే గురుపరంపరాం...

నన్ను “నేను” తెలుసుకోవటానికి

నన్ను “నేను” మార్చుకోవటానికి

“నేను” గా ఉండటానికి

మరియు అత్యుత్తమ జీవన విధానానికి

కావలసిన భక్తి,జ్ఞాన,కర్మ,ధర్మ సమాచారం ఒకేచోట తెలుగులో ఉచితంగా!

సాధారణంగా వేదాంతం తెలుసుకోవాలనే కోరిక వుంటుంది, కాని గ్రంథాలు అందుబాటులో లేవు. ఇంకొకరి దగ్గర గ్రంథాలు వుంటాయి, కాని జిజ్ఞాసువులకి ఎక్కడ ఉన్నవో తెలియదు. అలాగే కొన్ని లైబ్రరీ లో కొన్ని రకాల పుస్తకాలు మాత్రమే లభ్యం అవుతున్నాయి, అంతేగాక విలువైన గ్రంథాలు సరైన సంరక్షణ లేక కనుమరుగైపోతున్నాయి, కనుక మన అందరి కోసం భారత ప్రభుత్వం పురాతన ఆధ్యాత్మిక గ్రంథాలను సంరక్షించే నిమిత్తం ఎంతో శ్రమతో కంప్యూటరీకరణ ద్వారా ఒక చోట చేర్చుతూ ఆన్ లైన్ చేయటం జరిగింది. ఇటువంటి విలువైన జ్ఞాన సంపదను మరింత సులభంగా అందుబాటులోకి తీసుకురావటానికి సాయి రామ్ సేవక బృందం ఉడతా భక్తి గా ఇప్పటివరకే దాదాపు 5000 పుస్తకాలను వివిధ వర్గాలుగా విభజించి PDF(eBOOK) రూపంలో ఆన్ లైన్ లో ఉచితంగా అందించటం జరిగింది. కనుక ప్రతి ఒక్కరు ఈ సదవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకోగలరు. ఇందుకు సహాయం అందించిన భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్(డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా <http://www.new.dli.ernet.in>), ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్(<https://archive.org>), గూగుల్ వెబ్ సైట్(<https://www.google.co.in>), మైక్రోసాఫ్ట్ వెబ్ సైట్(<http://www.microsoft.com>) కు మేము ఋణపడివున్నాము.అలాగే ఇటువంటి బృహత్తర కార్యక్రమానికి పెద్ద మొత్తం లో గ్రంథాలను అందించిన తిరుమల తిరుపతి దేవస్థానమునకు కూడా మనం ఋణపడివున్నాము. సాయి రామ్ సేవక బృందం కోరుకొనేది ఒక్కటి, ప్రతి ఇల్లు ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన గ్రంథాలతో నిండిపోవాలన్నదే మా కోరిక.

ఈ గ్రంథాలను ఉచితంగా ఆన్ లైన్ లో చదువుటకు, దిగుమతి(డౌన్లోడ్) చేసుకొనుటకు గల మార్గాలు:

- 1) భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్: <http://www.new.dli.ernet.in> లేక <http://www.dli.ernet.in>
- 2) సాయి రామ్ వెబ్ సైట్: <http://www.sairealattitudemanagement.org>
- 3) సాయి రామ్ గూగుల్ సైట్: <https://sites.google.com/site/sairealattitudemanagement>
- 4) ఆర్కైవ్ వెబ్ సైట్: <https://archive.org/details/SaiRealAttitudeManagement>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞం పై గల సలహాలు,సూచనలకు సేవక బృందాన్ని సంప్రదించుటకు: sairealattitudemgt@gmail.com

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సమాచారం: <https://www.facebook.com/SaiRealAttitudeManagement>

సాయి రామ్ భక్తి,జ్ఞాన సంబంధ వీడియోలు: <https://www.youtube.com/user/sairealattitudemgt>

ఈ జ్ఞాన యజ్ఞంలో ప్రతి ఒక్కరు పాల్గొని, ఈ అవకాశాన్ని సద్వినియోగం చేసుకొని,మీరు సంతృప్తులైతే మరొక సాధకునికి, జిజ్ఞాసువులకు మార్గం చూపించగలరని ఆశిస్తున్నాము. మీరు చదువుకోవటంలో ఏమైనా ఇబ్బంది కలిగితే సేవక బృందంను సంప్రదించగలరు. ఒకవేళ మా సేవలో ఏమైన పొరపాటు వస్తే మన్నించగలరు.

ఈ గ్రంథపు భారత ప్రభుత్వ డిజిటల్ లైబ్రరీ గుర్తింపు సంఖ్య: 2020050014350

గమనిక: భక్తి,జ్ఞాన ప్రచారార్థం ఉచితంగా eBook రూపంలో భారత ప్రభుత్వపు సహాయంతో ఇవ్వడం జరిగింది. ఈ గ్రంథముపై వ్యాపార,ముద్రణ హక్కులు రచయిత,పబ్లిషర్స్ కి గలవు, కనుక వారిని సంప్రదించగలరని మనవి చేసుకొంటున్నాము.

SaiRealAttitudeManagement(SAI RAM) - సాయి నిజ వ్యక్తిత్వ నిర్వహణ(సాయి రామ్)

*** సర్వం శ్రీ సాయినాథ పాద సమర్పణమస్తు ***

భారత ప్రభుత్వపు వెబ్ సైట్ - డిజిటల్ లైబ్రరీ అఫ్ ఇండియా

<http://www.new.dli.ernet.in>

Digital Library of India: Inc. X

www.new.dli.ernet.in

Digital Library of India

Hosted by: Indian Institute of Science, Bangalore in co-operation with
CMU, IIT-H, NSF, ERNET and MCIT for the Govt. of India and 21 major participating centres.

Home Vision Mission Goals Benefits Content Selection Current Status People Funding Copyright Policy FAQ RFP

Books Journals
Newspapers
Palm-Leaves (Manuscripts)

Title:

Author:

Year: to

Subject: Any Subject

Language:

Scanning Centre: Any Centre

[Presentations and Report](#)
[Statistics Report](#)
[Status Report](#)
[Feedback](#) | [Suggestions](#) |
[Problems](#) | [Missing links or](#)
[Books](#)

Click [here](#) for PDF collection
DLI MIRROR at IUCAA Data Center PUNE

For the first time in history, the Digital Library of India is digitizing all the significant works of Mankind.

[Click Here to know More about DLI](#) ^{New!}

Books	Journals	Newspapers	Manuscripts
<ul style="list-style-type: none">Rashtrapati BhavanCMU-BooksSanskritTTD TirupathiKerala Sahitya Akademi	<ul style="list-style-type: none">INSA	<ul style="list-style-type: none">Times of IndiaIndian ExpressThe HinduDeccan HeraldEenaduVaartha	<ul style="list-style-type: none">Tamil Heritage FoundationAnnaUniversity ^{New!}

Title Beginning with.

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Author's Last Name

A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T	U	V	W	X	Y	Z
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Year

1850-1900	1901-1910	1911-1920	1921-1930	1931-1940	1941-1950	1951-
-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-----------	-------

Subject

Astrophysics	Biology	Chemistry	Education	Law	Mathematics	Mythology	Religion	For more subjects...
--------------	---------	-----------	-----------	-----	-------------	-----------	----------	----------------------

Language

Sanskrit	English	Bengali	Hindi	Kannada	Marathi	Tamil	Telugu	Urdu
----------	---------	---------	-------	---------	---------	-------	--------	------

అతి విశిష్టం ఈ దానం!

స్వామి వివేకానంద

“దానాలలోకెల్లా ఆధ్యాత్మిక విద్యాదానం చాలా శ్రేష్టమైంది! దాని తరువాతిది లౌకిక జ్ఞానదానం, ప్రాణదానం, అన్నదానం” అని వ్యాసమహర్షి చెప్పారు.

మన ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానం భారతదేశ హద్దులలో నిలిచి పోకూడదు. లోకమంతటినీ ఆవరించాలి! ఇలా లోకవ్యాప్తమైన ధర్మప్రచారాన్ని మన పూర్వులు చేశారు. హైందవ వేదాంతం ఎన్నడూ ఈ దేశం దాటి పోలేదని చెప్పేవారూ, మతప్రచారార్థం తొలిసారిగా, పరదేశాలకు వెళ్ళిన సన్యాసిని నేనే అని చెప్పేవారూ, తమ జాతిచరిత్ర నెరుగని వారే! ఇలాంటి సంఘటనలు ఎన్నోసార్లు జరిగాయి. అవసరమైనప్పుడల్లా, భారతీయ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానప్రవాహం వెల్లువలా లోకాన్ని ముంచెత్తుతూ వచ్చింది.

రాజకీయ ప్రచారాన్ని రణగొణధ్వనులతో, యోధులతో సాగించవచ్చు. అగ్నిని కురిపించి, కత్తిని జళిపించి, లౌకిక జ్ఞానాన్నీ సంఘనిర్మాణ విజ్ఞానాన్నీ విరివిగా ప్రచారం చేయవచ్చు. కానీ ఆధ్యాత్మిక జ్ఞానదానం కళ్ళకు కనిపించకుండా, చెవులకు వినిపించకుండా కురుస్తూ, రోజూ పువ్వుల రాసుల్ని వికసింపజేసే మంచులాగా నిశ్శబ్దంగా జరగవలసి ఉంది. భారతదేశం నిరాడంబరంగా, లోకానికి మళ్ళీ మళ్ళీ చేస్తూ వచ్చిన దానమిదే!

మిత్రులారా! నేను అవలంబించే విధానాన్ని తెలియజేస్తాను వినండి. భారతదేశంలోనూ, ఇతర దేశాల్లోనూ మన పారమార్థిక ధర్మాలను బోధించడానికి తగినవారుగా మన యువకుల్ని తయారు చేయడానికై భారతదేశంలో కొన్ని సంస్థలను నెలకొల్పాలి! ఇప్పుడు మనకు కావలసింది బలిష్ఠులు, జవసంపన్నులు, ఋజువర్తనులు, ఆత్మ విశ్వాసపరులు అయిన యువకులు. అలాంటి వారు నూరుమంది దొరికినా, ప్రపంచం పూర్తిగా పరివర్తన చెందగలుగుతుంది!!

ఇచ్చాశక్తి తక్కిన శక్తులన్నీ కన్నా బలవత్తరమైంది. అది సాక్షాత్తూ భగవంతుని దగ్గరి నుండి వచ్చేదే కాబట్టి దాని ముందు తక్కినదంతా లొంగిపోవలసిందే. నిర్మలం, బలిష్ఠం అయిన ‘ఇచ్చ’ (సంకల్పం) సర్వశక్తిమంతమైంది. దానిలో మీకు విశ్వాసం లేదా? ఉంటే మీ మతంలోని మహోన్నత ధర్మాలను ప్రపంచానికి బోధించడానికై కంకణం కట్టుకోండి. ప్రపంచం ఆ ధర్మాల కోసమై ఎదురుచూస్తోంది. అనేక శతాబ్దాలుగా ప్రజలకు క్షుద్రసిద్ధాంతాలు నేర్పడం జరిగింది. వారు వ్యర్థులని ప్రపంచమంతటా బోధలు జరిగాయి. ఎన్నో శతాబ్దాల నుండి వారు ఈ బోధనల వల్ల భయభ్రాంతులై, పశుప్రాయులైపోతున్నారు. తాము ఆత్మస్వరూపులమనే మాటను వినడానికైనా వారెన్నడూ నోచుకోలేదు. “నీచాతినీచుడిలో కూడా ఆత్మ ఉంది. అది అమృతం, పరమ పవిత్రం, సర్వశక్తిమంతం, సర్వవ్యాపకమైనది” అని వారికి ఆత్మను గురించి చెప్పండి. వారికి ఆత్మవిశ్వాసాన్ని ప్రసాదించండి. ❖

మూలం: శ్రీ రామకృష్ణ ప్రభ - ఫిబ్రవరి 2014

1022
1934
తెనాలిరామకృష్ణచరిత్రము

శ్రీ. no. 407

pno 298

S/no 32 (విదంకముల నాటకము)

158

గ్రంథకర్త:

చింతా సోమసుందరజోషి

ఈశ్వరి

బందరు

ప్రకటనకర్త:

కురుకూరి సుబ్బారావు,

సరస్వతీ బుక్ డిపో.,

బె జ వా డ్. (కృష్ణాజిల్లా)

రైటు రిజిస్టరు

[వెల 0-8-0]

శీర్ష

ఇందలి పాత్రలు.

పురుషులు.

1. రామలింగండు
2. కృష్ణ దేవరాయండు
3. తాతాచార్యుండు
4. ధూర్జటి
5. తిమ్మర్నమంత్రి
6. నరసకవి
7. యోగి
8. సేవకుండు
9. శిష్యుండు
10. శివరామశాస్త్రి
11. పెంకటశాస్త్రి
12. సూతుండు

స్త్రీలు.

1. కాళికాదేవి
 2. మానవతి
 3. శ్యామల
 4. సరస్వతి
-

ఓం

శ్రీరస్తు.

శుభమస్తు—అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీరామచంద్ర సహాయాస్తు.

తెనాలి రామకృష్ణ చరిత్రము.

నాంది

వరకాళీ కరుణాకటాక్ష నిచయ • ప్రాల్భనాహిత్య సు
స్థిరుడై యెందును నాంధ్రభోజం • డనక్తిర్తిగన్న శ్రీకృష్ణరా
ధరణీనాథ సభాప్రవిప్ల కవిరా • ట్సంస్థుత్య చాతుర్యభా
సరుడై మించిన రామకృష్ణకవి స • ద్వాక్యాళి మిమ్మాముంకొ॥

శ్రీ తెనాలి రామకృష్ణచరిత్రము.

ప్రథమాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము:—రామలింగని యిల్లు.

[ఒంటరిపాటున రామలింగడు ప్రవేశించును.]

రామ—ఈ రాత్రి నా మిత్రుడైన గుణనిధియింటికి బోవుదును. ఎచటికి బోదమన్న నిట్టి విషమపరిస్థితుల నన్నాదరించు హితుల న్యులు కానరాదు. హితులు హితులని వాపోవుచుందుము. కాని యిక్కాలపువా రేటిహితులు? చేత బైకమున్నంతవఱకదాని వినియోగమునకై బెనగులాడువా రేగాని మానధనములనుకాచాడగ్లువారుందురా? (స్మృతి నభినయించి) అహో! ఇతరులను దూషింపనేల! నాస్థితిని నేనేల గ్రహించనై తిని. అతిబాల్యముననే మాతండ్రియగు రామళాస్త్రిలవారు స్వర్గస్థులుకాగా ననదయగు మాతల్లి లక్ష్మమ్మ నాతో నీ తెనాలి గ్రామమున గల సోదరునియింటికి జేరినది.

తనయలయెడ తల్లిదండ్రుల కుండుప్రేమము— అందు నను తల్లికిగల యనురాగము మేనమామల కుండదుగావున నేదియో విధమున గాలముగడపుచు సంస్కృతాంధ్రముల నభ్యసించుచుంటిని. మేనమామలును నాయందు బ్రేమగల

వారై యుండుటను పదునాల్గువత్సరములు నచ్చుసరికి వివాహితునిగా నొనర్చిరి. వివాహముతో విద్యావిఘ్నము తటస్థించి జీవితచారిత్రము సంపూర్ణముగ మారిపోయినది. అనేక దుర్మార్గములజేయ మొదలిడితిని. కర్మఫల మనుభవింపక తీరు నదికాదు గదా!

సీ॥ మేనమాలమాట ♦ మీరి స్వతంత్రించి

తిరిగిన దానికి ♦ వరలు ఫలము

శాస్త్రముల్ పఠించు ♦ సందర్భములయందు

గురు నలక్ష్యముజేయ ♦ వరలు ఫలము

దుర్మార్గ నాంగత్య ♦ దోషభూయిష్టత

వర్తించుచుచే ♦ నరలు ఫలము

సాధ్యమణీదత్త ♦ సద్బోధనబెల్ల

నిరసించినందుచే ♦ నరలు ఫలము

లోక దూషణమొదలించి ♦ చీకటగుచ్చె

నింక న్నెలల జరియింతు ♦ హీనవృత్తి

సన్య సత్కీర్తిమార్గమే ♦ జూడనొదవు

దానిబోధించి మించెడి ♦ ధన్యుడెవఁడు॥

నేడు మేనమామలు గృహమునుండి వెడలనడచి ఇంకముం జేదీదారి? (అలోచించి) నాకుదోడు కళత్రము. విద్యావిహీను నకు బ్రవర్తనా రహితునకు వివాహమేల? పదునాల్గువత్సరమున నా వివాహము! ఈ వివాహమునుండి పురుషుల కిచ్ఛాధీనమే గాని విధ్యుక్త కర్మముకాదు. గురుసన్నిధి శాస్త్ర పఠనానంతరము సెలవుకొని శరీరయాత్రార్థము తన కిష్టమగుయాత్రమును స్వీకరింపవలయును. అతి బాల్యముననే వివాహమై జీవితచారిత్రము మారిపోయిన నాయుట్టి దుర్మార్గునకు గర్తవ్య మేమియుండును?

(రామకృష్ణునిభార్యయగు మానవతి ప్రవేశించును.)

మాన—నాథా! వివాహము జేసికొనుట కూడనిపని యనియా యభి
ప్రాయము? బాల్యవివాహము దోషమే యగుగాక—యిహ
పరసుఖముల నపేక్షించువారందరు ననుకూలవతియగు భార్యను
పొందియుండు టావశ్యకము.

రామ—ప్రేయసీ! సర్వజనులును నిక్కాలమున సుఖమనుభవింపవలె
ననియే వివాహము జేసికొనుచున్నారగుని సుఖమునకు మారు
దుఃఖమునే యనుభవించుచున్నాను. ఇపుడెందుల కీమాటలు
ఈ విద్యాగారమున కేలవచ్చితివి?

మాన—నేటిదినము మీ మామగారు కోపించిరని విని యుపాయమును
సూచించి వారికోపమునకు గురికాటండఁ జేయదలచితిని.

రామ—ఏమది?

మాన—ఏమియునులేదు. మా నాయనగారు మిమ్ములను గొనిరావల
సిందిగా లోగడనే నెలవిచ్చియుండిరి. ఇది యుక్తసమయము.
పోదమని చెప్పవచ్చితిని.

రామ—మామగారి గృహమునకు నేను వచ్చుటయా! అది గౌరవ
కార్యముకాదు. దుర్మార్గుడగు భర్తను చేబట్టితిని. నీ శీల
మెట్లు రాణించును? నలయినెడల నీవు పొమ్ము. మేనమామ
గారు కోపించినమాట యదార్థము. ఎదునారునత్సరములు
దాటిన సుతుని హింసించినలె జూచుట మానవ ధర్మము.
నా దుర్మార్గముల నాయన భరింపకుండుటలో దోషములేదు.
నీ స్రవర్తనాబలము కారణముగా నాకు శుభదినములు రాక
పోవు. ఇకమీద దుర్మార్గుల స్నేహముల బరిత్యజించి సన్మార్గ
మునకు రాయత్నింతును. చిన్నతనములో బట్టుకలైదును
గ్రామమునందుడు భట్టురాజుల సాంగత్యమున సంస్కృతాంధ్ర
ముల సాహిత్యమును కవిత్వ కాళమును సంపాదించుకొంటిని.

తెనాలి రామకృష్ణ చరిత్రము.

ఇప్పుడు వానికి మెఱుగుబెట్టి జీవనోపాయమును కల్పించుకొని యెడను. భయములేదు. నీవు పోయిరమ్ము.

మాన—మిమ్ములవీడి సంచరింతునా? తామిక్కట్టుల ననుభవించు చుండ నేను సౌఖ్యము ననుభవించుటయా? నేనును మీవెంట నుందును.

రామ—ఈ కాలత నన్ను వీడిచరియించ ననుచున్నది. కర్తవ్యమేమి? (అలోచించి) ఈరాత్రి మేనమామతో బ్రసంగించుటచే ఘటిల్లు మేలులేదు. వేకువనేపోయి యాయనను క్షమాపణ వేడు కొందును. క్షమాపణ వేడుకొనిననేగాని యీ కాలతకు గృహ మున తావులేదు. మానవులకు సంసారాదులు బంధముల వంటివి.

(నేనకుఁడొక యోగితోఁ బ్రవేశించును.)

నేన—స్వామీ! ఈ స్వాములవారు నేటిదినమున మనగృహమునకు వచ్చియుండిరట. మీతో నేదియో సంభాషించుట కిల్లు పంపి యున్నారు.

(నేనకుఁడు నిష్క్రమించును.)

రామ—(సమీపించి) స్వామీ! నమస్కారము. దయచేయుఁడు.

మాన—లయ్యా! మానవతి ప్రణామము లాచరించుచున్నది.

యోగి—దీర్ఘాయుష్షాన్మవ. యోగిఫలప్రాప్తిరస్తు. కుమారా! నేటి నుండియును సద్బుద్ధివై నీ చరిత్ర యెల్లయెడల వ్యాపింపఁజేయు దువుగాక. ఈ బాల నీయర్థశరీరముకాదా!

రామ—చిత్తము.

యోగి—రామకృష్ణా! పరస్పరవిరోధముఁగల ధర్మార్థకామముల నొకచోఁగూర్చిసూత్రము కళత్రము. ఈ సమయమం దిట నుండఁదగినది. యోగదృష్టిని నీ చరిత్ర మామూలాగ్గము

గ్రహించితిని. నీకింక భయములేదు. సంస్కృతాంధ్రములయం దారితేరితివి. దీనికిఁదోడు దైవబలమును వాంఛనీయుమగును. నీ ప్రవర్తనము - చక్కఁబడుటకు, నీకీర్తి నలైనలభాగికుటకుఁ గాళికామంత్ర ముపదేశింతు నిటురమ్ము. (అని చెవిలో నేదియో చెప్పి) స్త్రీ పురుషరూపములు గానిదియును, జగన్మాతయని పేర్కొనఁదగినదియును, నానారూపముల బొందినదియును, బ్రహ్మాదులచే నుతింపఁబడినదియును నగు నా పరదేవత పుష్ప ములయందు పూజేంద్రియమాత్రగోచరమగు పరిమళమువలెనే త్రిగుణరహితమగు తేజస్సునందు వ్యాప్తించిన తేజోమయస్వరూ పమై హరిహరాదులకై నను సుఖదుఃఖముల నొసంగ సామర్థ్యము గలది. నీ పురాసించిన నీ యీ ప్రవర్తనము మారుటయేగాక జ్ఞానోదయంబై యానందమును బొందఁగలవు. ఈమంత్రమును మూఁడుకోట్లమారులు జపించితివేని యాదేవి యనుగ్రహించి నీకుఁ బ్రత్యక్షమై నీయభీష్టముల నెరవేర్చును. తెలిసినదా! అట్లు చేయుదువా?

మంత్రము. తమ యజ్ఞానువర్తినై మెలఁగెదను.

(నమస్కరించును)

యోగి—కాళికావరద్రాది నగుదువుగాక. పోయినచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

రామ—ప్రేయసీ! మేనమామగారికి నాయం దనురాగము తప్పియుండ లేదు. వాని యనుగ్రహముననే యోగి నాకు కాళికామంత్ర ముపదేశించినాఁడు. ఇప్పటికే జాగ్రత్త. కాళికాలయమునకుఁ బోయి మదభీష్టముల నెరవేర్చుకొని మరలివచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును)

నీవే మానసనీమనిల్చెదవ యే • నిగ నేను సచ్చిలిన్
 స్త్రీవిద్యార్థుని పద్యమాలికలలో • చిత్రింతు లోకేశ్వరీ॥

ఉ॥ లోకములన్ గృహదీకము • లోన విహారమునల్పు తల్లితా
 చేకొని నాదు ప్రార్థనము • చెంతకురాగ యలభ్యముండునే
 నాకమహీజమేకనెడు • నట్టిదె భాగ్యముగల్గె కోర్కులున్
 యేక్రియదీరఁబోవు భ్రమ • యేటికి ధన్యుడ కాళిదానుడన్॥

కాళి—అభీష్టఫలసిద్ధిరస్తు కుమారా! జాగేలచేసెదవు? నీకు నలయు
 వరమెయ్యదయో కోరుకొమ్ము.

రామ—తల్లీ! విచారించ నినుఁబోలు మహాత్ములను చూచినచో నేమి
 కోరవలయునో తెలియనివాడను. అనుగ్రహించి నీవే సెల
 విమ్ము.

కాళి—రామకృష్ణ! నా వానుడక్షిణకరంబుల మెరయుచున్న స్వర్ణ
 రజతపాత్రములఁ జూచితివా? ఇందొకదానియందు బాలును
 రెండవదాన బెరుగును నున్నయవి. వీనిఁ గోరిలినవారలకుఁ
 గ్రమమ్మున విద్యయును యైశ్వర్యమును చేకూరును. ఇందొక్క
 దానిని యనుగ్రహింతువా. కోరుకొమ్ము.

రామ—(తనలో) విద్యనేరనివాడు, పశుతుల్యుడగుదా? సాధారణ
 ముగా విద్యాచణులను, దారిద్ర్యము బాధించుచుండును.
 కావున విద్యకును, నైశ్వర్యమునకును సంబంధముండియే తీర
 వలయును. ఈరెండును కోరదగినవియే (ప్రకాశముగా) అవ్తూ!
 నాకు వీనియందలి విశేషము లేర్పరింపరాకున్నవి. దయయుంచి
 యీ చషకయుగమును నాచేతనుంచి చూచుకొననిచ్చెదవేని కల
 తెఱఁ గఱిగించెదను.

కాళి—చూచుకొమ్ము. (గిన్నెలనిచ్చును)

(రామలింగుడు దధి క్షీరమ్ముల పానముజేయును.)

కాళి—(కోరుముతో) ఆ! దుర్మార్గుడా! వలదాగుము.

రామ—తల్లీ కోపమేల? రెండును రుచ్యంబులే ఇందొన్నైన దోష మేమియున్నది. పుచ్చుకొనుటకుగాదా యిచ్చితివి.

కాళి—దోషమా! మదాజ్ఞోల్లంఘన మొనర్చుటయే. నీవు విద్యాం సుఁడ నయ్యును వికటకవి వయ్యెదవు. నీ కృషికీ దగినఫల మనుభవింపవై తివి. ఐశ్వర్యయుతుఁడవయ్యును నిర్ధనునివలె జరి యింటివుగాక.

రామ—తల్లీ! అపేక్షణీయములను రెంటినిఁజూపి యందొక్కటి మా త్రమె యొసంగెదనకుట న్యాయమా? నాయజ్ఞానమును, సైరిం పుము. తనయుని తప్పులను తల్లులు మన్నింపకుండురా? నీకన్న నాకు దిక్కెవ్వరు? నీకోప ముపసంహరించు కొనవేకుచున్నాను.

(అని పాదములపై బడును)

కాళి—(అరుగ్రహించి) వికటకవివయ్యును రాజసభాభూషణంబవయ్యె దవు. రాజసన్మానమును గాంచెదవు. పొమ్ము.

రామ—తల్లీ! మహాప్రవాదము.

శా॥ ఆయోగీశ్వరునాసయుఁ విహితభా • ర్యామేయరాగంబునున్
సిగ్గుచీర్చిచన ప్రభానమునునౌ • నిక్కింబుగా హేతువుల్
నాయూపాపము భస్మమాటకు మదం • బా యింకసద్బుద్ధినై
యేయాస్థానము వాసయోగ్యమగు నం • దేయుండు మోక్షార్థినై॥
సలపు నై కొందును.

(రామలింగఁడు నిష్క్రమించును)

(కాళికాదేవి యంతర్ధానమగును)

తేరిపడును.

—

కాళికాదేవి చమకయుగమును గొనివచ్చి వీనియందు విద్యా ధనము లున్నవన యర్థముగానివానివలె నటించి చూచియున్నెడనని యబద్ధముబల్కి వానిగల పాలును, పెరుగును గ్రోలితిని. ఆదేవి యందుల కాగ్రహించి వికటకవి వగుదువుగాక యని శపించినది. అంత నాదేవిని బ్రసన్నము జేసికొంటిని. రాజసన్మానమును గాంచునటులను రాజసభాభూషణుడ నగునటులను వరమిచ్చినది.

మాన—సంతోషమే. కాని పండితులను పోషించురాజు లిప్పుడు లేరు గదా? అన్యదేవీయు లీదేశపురాజుల ననేకతీరులలోబరుచుకొని నారు. అందున నిది చార్జన్యయుగము.

రామ—ఈ మహమ్మదీయయుగము చార్జన్యయుగమని సూచించితివి. నిక్కమే. దోషమున సహితము గుణముండును. గజనీమహా మృదు ధనకామిని సోమనాథాలయముఁ బాడుజేసెఁగాక. మహమ్మద్గోరీ రాజ్యకాంక్షను పృథ్వీరాజుదులఁ బోకార్చి యుత్తరహిందూస్థానమున కీర్తిపతాకను నెలకొల్పెఁగాక. అల్లా యుద్దీనుఁడు వింధ్యచర్వతములనుదాటి దక్షిణహిందూదేశ మునఁ బ్రథమమునకాలిడి మహారాష్ట్ర కాకతీయ భల్లాణ సామ్రాజ్యములపైఁ గత్తిగట్టెఁగాక. ప్రవాహమై వెల్లివిరియు ముసల్మానులైన స్వములను బలరహితుల నొనర్చుటకు బుట్టినదియే యావిజయనగరసామ్రాజ్యము. మాలికాఫర్ తనదండ యాత్రాఫలము కారణముగా హరిహరరాయనికి యానగొంది రాజ్యమిచ్చి తనదారినబోయెను. హరిహరబుక్కరాయు లిక్ష్వురును కాకతీయరాజ్యములోనివారు. ఆనగొందిముట్టడిలో యీ సోదరు లిక్ష్వురును మాలికాఫరున కొకగుహలో లభించిరి. అంత నాహరిహరరాయఁడు విద్యారణ్యస్వామియను నాప్రాంతమున సంచరించు మహనీయునిమాట ననుసరించి, తుంగభద్రకు దక్షిణమున సగరమును నిర్మించి యాస్వామిపేరనే విద్యానగరమని

వేరిడి యారాజ్యమును పాలించిరి. దానిని ప్రస్తుతము కృష్ణరా
యఁడు పాలించుచున్నాఁడు.

సీ॥ నిఖిల పృథ్వీరాజ ఁ నివహంబు నోడించి

దిగ్విజయంబునఁ ఁ దేలుకతన

మేచ్చవాహినిమేర ఁ మిరసియక కృష్ణ

నరికట్టి క్షేమంబు ఁ నరయుకతన

రాష్ట్రీయవాసులు ఁ రామరాజ్యంబన

పాలించి కీర్తిని ఁ బడయుకతన

కాన్యనిశ్చేతయై ఁ కవికుంజరంబుల

పోషించి కళలను ఁ బ్రోచుకతన

గీ॥ సకలలక్షణ లక్ష్మీతుల్ ఁ సార్వభౌముఁ

డీతఁడంచును బల్కుదు ఁ రెండువినిన

సగరనామంబు సత్పాల ఁ సంబువలన

నాథకిమయ్యె సటసుండు ఁ సార్థకమ్ము॥

శీఘ్రముగ విద్యాసగరునికేగి రాజప్రాపకమును సంపాదించి
వచ్చును. కృష్ణరాయఁ డాంధ్రభోజుడు.

నా — కృష్ణరాయఁ డంతనామధ్యముఁ గలవాఁడా! నేటితో మన
కష్టములు గట్టెక్కినవన్న మాటయే. పోయిరండు.

(రామలింగఁడు నిష్క్రమించును.)

మాన — (కాళిక నుద్దేశించి)

గీ॥ మాంకేవేళ నాధుని ఁ మనముచందు

నిలచియుండుము శారదా ఁ నిలయమందు

వివిధశాస్త్రాలగలైడి ఁ విలువజూపి

విజయలక్ష్మిని గ్రహియింప ఁ వెడలుచుండె॥

(నిష్క్రమించును.)

(తెరపడును.)

ప్రథమాంకము.

న్నాను. కాని పోవునప్పుడు తాతాచార్యుని గెలిచివచ్చితి ననుభూతి మాత్రము నాకుండవలెను. నేచెప్పినట్లైనట్లెదవా లేదా?

తాతా—(తనలో) వీడు నాయాశ్రయము వదలిపోయెద ననుచున్నాడు. నేనుకోరున దదియేగదా? (ప్రకాశముగా) ఓయీ! నీవలన జాలబన్నముల బడుచున్నాను. నీ యిష్టమోనపనిని నాచే గొనిపొమ్ము.

రామ—అటులై న—(ఆగి) తాతా! నన్ను నీమూపున నిమగ్ని మాయంట డించవలయును

తాతా—(తనలో) వృద్ధుడవు. నేను వీనినెట్లు మోయఁగలను. అట్లా నర్పనై తినేని వీడు నన్ను వదలిపోడు. (ప్రకాశముగా) రామ కృష్ణ! అటులనే కానిమ్ము.

(రామలింగఁ డాచార్యుని భుజములపై నెక్కి పోవుచుండును.)

(కృష్ణరాయఁడు ప్రవేశించును.)

కృష్ణ—(ఆచార్యునద్యేశించి) గురూత్తరూ! ధర్మము ననుసరించి నీవ కృత్యముల నిర్వర్తించుకొనినంత

శా॥ ఉద్యానంబున మిమ్ముఁగాంచ మదిలో • సూహాల్ జనించగ నే
విద్యాసగరమువీడి వాఙ్మయ సుధా • వీచీనరః క్షీడకుఁ
సద్యస్స్వస్తి ఘటించి వచ్చితిని న • ర్హకాలవేళాస్తి సం
సద్యోగంబున మానసంబునకు హం • సంభాగతింజొనటుల్॥

(వరికించి) గీ॥ అదిగో! కనుఁగొమ్ము కనుఁగొమ్ము • అజ్ఞాఁడెవఁడో
గురువు నదలించి వీపుపై • కూరుచుండి
పోవుచున్నాడు, చూచితే • పోయివానిఁ
బట్టుకొనిరమ్ము సూతుఁడా • యెట్లులెన॥

సూతు—చిత్తము. (సూతుఁడు నిష్క్రమించును)

(ఆచార్యుని భుజములపై నెక్కి రామలింగఁడు ప్రవేశించును)

రామ—(తనలో) కృష్ణరాయఁడు నాకొఱకు సూతునిబంపుచున్నాఁడు. రాయనిమూలమున ముప్పువాటిల్లును. ఇట్టిపరిస్థితుల నేను చదివిన జ్యోతిషము నన్ను కాపాడదా? (క్రిందికిదిగి ఆచార్యుని కాళ్లపై బడి) తాతా! నాయపరాధమును తుమింపుము. నా ప్రవర్తనము నాకే భయదాయకమయ్యెను. దోషపరిహారము నకుఁగాను తాము నాభుజములపై నెక్కుఁడు. (ఆచార్యుని భుజములపై నెక్కించుకొనును)

సూతు—ఏమి నీదౌష్ట్యము? కృష్ణరాయలవారు వాహ్యశ్రికై వచ్చి యున్నారు. పై వానినిఁ గొనిరా నాజ్ఞయిచ్చినారు. రమ్ము. (ఆచార్యునితో సూతుఁడు నిష్క్రమించినయంత రామలింగఁడు నిష్క్రమించును.

(తాతాచార్యుఁడును కృష్ణరాయఁడును చెరియొకవైపునుండి వత్తురు)

కృష్ణ—ఆచార్యునిఁజూచి తనలో) ఔరా! గురుద్రోహినై తిని. నాకింక తారకమేది? (ప్రకాశముగా) గురువరా! నాయపరాధమును తుమింపుఁడు. ఇంతకుబూర్వము మూపుపై నున్నది మీరు కాదే?

తాతా—రాజచంద్రా! ఆతఁడు రామకృష్ణుఁడను చిన్నవాఁడు. తెనాలి వాస్తవ్యుఁడు. నీప్రాపురోరివచ్చి నన్నాశ్రయించినాఁడు. ఉభయభావలలోనను కవిత్వముఁ జెప్పఁగలఁడు. జ్యోతిషముఁగూడ తెలియుననుచున్నాఁడు. రాజాశ్రయమునకు సాయపడినవాఁడ గానని నాపై కోపగించి భయపెట్టి పరాభవించినాఁడు.

కృష్ణ—(కోపముతో) సూతుఁడా! ఆదుర్మార్గుని గొనివచ్చి నీకరవాలమున శిరమునరుకుము. పొమ్ము.

సూతు—చిత్తము. (నిష్క్రమించును)

కృష్ణ—గురువరా! చీకటులు క్రమమన్నవి. మన మికపోవుదము రండు.

(నిష్క్రమింతురు)

తెరపడును.

ద్వితీయరంగము.

రంగము—విద్యానగరసమీపమందలి మట్టివృక్షము.

(ఒంటరిపాటున వెంకటేశాస్త్రియను బ్రాహ్మణుడు ప్రవేశించును.)

వెంకట—ఈదినమింకను పురాణపఠనము బ్రారంభింపనికారణ మేమై యుండును? రాయలవారు రాలేదేమి? ఆచార్యుఁ డేదీ! (అటు నిటు చూచి) ఇంకొకచో నేర్పాటుజేయ నవకాశములేదే? మట్టివృక్షము నేడననిగదా నిన్నటిదినము చాటించియుండిరి. ఇంతపఱకేరును వచ్చియుండలేదు. (మరలచూచి) రావయ్యా! శివలక్ష్మీ! ०!

శివ—ఓహో! శాస్త్రులవారు దయచేసినారే! మించిపోవుసంభాసన మేమి యునులేదు. నన్నుపిలువకయే వచ్చినారేమి? ఇంకా హడావిడి లేదేం ?

వెంకట—హడావిడా? తాతాచార్యుఁ డొకకాలములో గొప్పసంస్కృత పండితుఁడై తే కావచ్చును. కాని ప్రబంధకవిత్వము బయలు దేరినదినములలో ఆచార్యునిముఖము జూచువారెవరు? విను వారెవరు?

శివ—అట్లనరాదు. తాతాచార్యుఁడు గొప్పవిద్వాంసుఁడు. సంస్కృత కవి. మనవారు చదువుచుండు “సాత్వికబ్రహ్మవిద్యావిలాసము” సకు గ్రంథకర్త ఆచార్యులవారే. ఈయన జన్మస్థలము

కాంచీపురము. ఆప్పయ్యదీక్షితులవారు శివాంశముచే బుట్టినది చెప్పినట్లే యితఁడు విష్ణ్వంశచేతఁగల్గెనని యిప్పటివారు వాకొనుచున్నారు. ఆచార్యునకు భయమేమియున్నది? రాయఁ డాచార్యునిచేతిలోని కీలుబొమ్మ. ఇతరకపు లాతని నేమిచేయఁగలరు?

వెంకట—పిచ్చివాఁడా! ఆశక్తి యితరులకు లేకపోవుఁగాక. నిన్నునో మొన్ననోవచ్చిన రామలింగఁడనిన నాచార్యుఁడు భయపడును.

శివ—నిన్నునో మొన్ననోవచ్చిన రామలింగఁడనిన నాచార్యుఁడు భయపడునా? ఇకమీద రామలింగని భయమునుతీరినది. పరలోక వాసియైనాఁడు.

వెంకట—శాస్త్రీ! పొరబాటు పడుచున్నావు. రామకృష్ణుఁడు నోవుఁడై యున్నాఁడనువార్తను నీవు వినియుండలేదా?

శివ—ఏమీ! రామలింగఁడు వధమును తప్పించుకొనినాఁడా? ఎట్లు?

వెంకట—భటులు రాజాజ్ఞననుసరించి వధమునకు గొంపోవుచుండఁగా వారికి దియ్యనిమాటలుజెప్పి లంచమీచ్చునటులసమ్మించి మేకను జంపి దానిగ్రుడ్లను రాజునకు జూప వారి నొడబరచి వధమును తప్పించుకొనినాఁడు.

శివ—బాగు బాగు. యదార్థమై యుండవచ్చును.

వెంకట—అదే తాతాచార్యుఁడు శిష్యనహితుఁడై వచ్చుచున్నాఁడు.

(ఆచార్యుఁడు శిష్యునితోఁ బ్రవేశించును)

వెంకట—ఆచార్యులవారూ! నమోనమః.

తాతా—(తనలో) నమయమునకు శివరామశాస్త్రీకూడ వచ్చినాఁడు. స్మార్తులతో మాటలాడుటయన్నను, వారిఁ జూచుటయన్నను నాకు బ్రాణముపోయినట్లుండును. (అని ముఖము ప్రక్కకు తిప్పుకొనును)

వెంకట—శివరామశాస్త్రి చూచితివా? మనలనుచూడ నిష్ఠములేక
అచార్యుఁడు త్రోయమును ముఖమునకుఁజాటు బెట్టుకొనుచు
న్నాఁడు. ఈయనకు స్మార్తులముఖముఁజూచిన గాడిదపుట్టక
రాగలదు.

తాతా—శిష్యా! పురాణపఠనము ప్రారంభింతమా! ప్రేక్షకులు చాల
మంది వచ్చియున్నారు. ఆలస్యము చేయరాదు.

(నులోనముల బెట్టుకొని)

“శుక్లాంబరధరంవిష్ణుం శశివర్ణ చతుర్భుజమ్!
ప్రసన్నవదనంధ్యాయే సర్వవిఘ్నోపశాంతయే॥
అపదామపహస్తారం దాతారం సర్వసంపదాం!
లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయోభూయో నమామ్యహం॥

అబ్బాయీ! నిన్నటిదిన మెంతవఱకై నది?

శిష్యు—శ్రీమన్నారాయణుఁడు దేవకీగర్భస్థుఁడగుటవఱకు సెలవిచ్చి
యున్నారు.

తాతా—మంచిది. నేటిదినము హరివాసరము సమయమునకును కృష్ణ
భగవానుని యవతారఘట్టము ప్రారంభమైనది. చెప్పనది కృష్ణ
చరిత్రము. వినునదియు కృష్ణస్వరూపమే?

శివ—అయ్యా! చెప్పడివారో

వెంకట—శివరామశాస్త్రి! చెప్పడివారా! వైష్ణవాగ్రేసరచక్రవర్తి
శ్రీమాన్ విద్వాన్ తిరుమల తాతాచార్యులవారు.

తాతా—(పరికింది) తయారైంది రకం. పురాణశ్రవణం మోక్షాప్రేక్షకు
సూచకం అనేకాలముపోయి ఆసమయంలో ప్రయోజనములు
తీరగలవనేకాలంవచ్చింది. అయ్యా! శాస్త్రిగారూ! తమబోటి
పెద్దలే పరమానందయ్యగారి శిష్యబృందంలోచేరితే కాలక్షేప
మేరీతిసాగుతుంది.

వెంక—లేదు లేదు. ప్రేమకులు నిశ్శబ్దముగ నేయుందురు. శివరామ శాస్త్రీ! మాట్లాడరాదు.

తాతా—“నిశీధేతమ ఉద్భూతే జాయమానే జనార్దనే
దేవక్యాం దేవరూపిణ్యాం విష్ణుస్సర్వగుహశయః
అవిరాసేద్యధాప్రాచ్యాందిశీం దురివపుష్కలః॥
తమద్భుతం బాలకమంబుజేక్షణం
చతుర్భుజం శంఖ గదాద్యుదాయధం
శ్రీవత్సలక్ష్యగళశోభి కౌస్తుభం
వీతాంబరం సాంద్రపయోద సౌభగమ్॥

(అంత నభలో రాళ్లుపడును.)

తాతా—ఏమిటిరాళ్లు? నాసమక్షముననే యింతయాగడమా? నిన్నటి దినం రామలింగనికి జరిగినపరాభవం స్ఫురణయందుండి యుండ లేదా? ఎవ్వరి దీమష్కార్యం. శిష్యా! ఈపని వెంకటశాస్త్రీ చేసా?

శిష్యు—స్వామీ! కాదు. ఈరాళ్లు యీవృక్షముపై నుండి పడినవి.

వెంక—శాస్త్రీ! చూచితివా? ఈనభలో నిందరుండగా ఆచార్యుని మీదనే రాళ్లుపడినవి. ఈయది కృష్ణమాయ. (ఆచార్యుని చూచి) స్వామీ! ఈమహీరుహమున నొక్కపక్షియైననులేదు. ఈరాళ్లేలు పడినవో?

తాతా—రామకృష్ణుడు దుర్మార్గుడు. చచ్చియును పిశాచమై బాధించుచున్నాడు. ఏహికవాంఛలు తీరమి బ్రహ్మరక్షస్సైనాడు. సందేహములేదు.

(అంత మంటలుకాననచ్చును.)

అదిగో! పెద్దమంటలుకూడ బయలుదేరినవి. తప్పక యిది భూతకృత్యమే. కాదందురా?

వెంక—ఆచార్యులవాచా! కాదు. కాదు.

తాతా—కాకపోవుట యేమి. దయ్యమైనాఁడు. సంజేహములేదు. శిష్యా! వీరితో మనకేమిపని. నేటికి బురాణమునులేదు గిరాణి గామునులేదు. రమ్మపొవుదము. భూతమారణోపాయ మాలో చింతము.

(ఆచార్యుడు నిష్క్రమించును)

వెంక—ఈరామకృష్ణుని కపటనాటకమునందు భూతమారణోపాయ మాలోచించువానిపలె నటించి కొంతతంత్రమునడిపి ధనము గణితము రమ్ము.

శివ—వచ్చెదనుగాని మన కథానాయకునినామము రామకృష్ణుడా! లేక రామలింగుడా?

వెంక—ప్రారంభమున నీతనికి రామలింగమనియే పేరుండెను. బాల్యము నుండియును. చాటుపద్యములవ్రాయు నలవాటునడి యందు రామలింగమనియే వ్రాసికొనినటుల యీక్రిందిపద్యమువలన తెలియుచున్నది.

ఉ॥ “లింగనిషిద్ధుఁగల్వల చె • లింగనిమేచక కంధరుండ్రితూ
లింగని సంగతాభిలష • లింగని కర్ణమహాపితృహ
లింగని, కృష్ణచేలునిహ • లింగని నీలకచణవిధాత్స్వనా
లింగని, రామలింగకవి • లింగనిక్తి హసించుదిక్కులక.”॥

ఒక కాలంలో లింగమతస్థుడై తే కావచ్చును. బలవంతముగా జనులనుబట్టి చక్రాంకణాదులజేయుచుండు తాతాచార్యునిచేతిలోఁబడిన కారణమున నాయన వైష్ణవమత మిప్పించియేయుండును. లేకున్న యిక ముందై ననుతప్పదు. తాతాచార్యులవారిముద్ర భుజముతప్పినను వీపు తప్పదను నామెతను నీవువినియుండలేదా? మన మిక రామకృష్ణుడనియే పిలువవచ్చును. రమ్మపొవుదము. (నిష్క్రమింతురు.)

తృ తీ య ర ం గ ము.

రంగము—కృష్ణరాయని యాస్థానము.

[కృష్ణరాయఁ డుపవిష్టుడై యుండును]

కృష్ణ—ఇది యేటి యన్యాయము. ఈకార్యమున కేమికారణముండును. అసమయమున నట్టికోపమేలవచ్చినది.

మ॥ సమరక్షాస్థలి గెల్పుచేకురి జయో ♦ తాహంబు సంధించుచో
అమలంబై నమతిన్ పరాజ్ఞులునకే ♦ నత్యంత సుప్రీతిమై
'తమగాజ్యంబు గ్రహించుడంచొనగినా ♦ ధర్మంబు కాపాడెదన్
సమరాంతంబున నై రివర్ణమును నే ♦ నాఛంప దుర్వృత్తులన్॥

అట్టివాకు

చ॥ గురుని పరాభవించెనను ♦ కోపదవాసల మల్లనాడు నన్
పరమ దురాగతంబుచకఁ ♦ బాల్పడఁజేసి కులీను నక్కిటా
శిరమును దీయనాజ్ఞ నిడ ♦ జేసెను నీ యది బ్రహ్మహత్యయే
కరమరుడైన కార్యమిది ♦ కాఁగల వారిలో సిగ్గుచేటగున్॥

అకుఱ్ఱుడును నై హికవాంఛలుతీరమి బ్రహ్మరక్షస్సాయెనని
లోకులు చెప్పుకొనుచున్నారు. బ్రహ్మరక్షస్సు కులాంతమునకుఁగాని
చలము విడువదు. తస్మాద్రణోపాయమునకు మార్గత్రికుల ననేకుల నియ
మించితిని. కాని లాభము లేకపోయినది. (నేవకుఁడు ప్రవేశించును)
సేన—దేవరదర్శనార్థ మెవ్వఁడో యోగీశ్వరుఁ డరుడెంచివాఁడు.

(ఘంటానాదము వినఁబడును.)

కృష్ణ—బహిఃద్వారమున గంటను మ్రోయించుచున్నాడే యతీశ్వ
రుఁడు. పండితులకుఁగాని నాదముఁజేయుట కు తర్హవులేమగదా?
(విని) మఱల మఱల చేయునాదమునుబట్టి యీతఁడు పలు

శాస్త్రముల నెఱిగినవాడని లోచుచున్నది. ఇద్రా! వానిని
శీఘ్రముగ లోనికిఁ గొనిరమ్ము.

(నేవకుఁడు నిష్క్రమించును)

(రామకృష్ణుడు యోగివేషమున ప్రవేశించును)

కృష్ణ—యోగినత్రమా! కృష్ణరాయఁడు నమస్కారము లాచరించు
చున్నాఁడు.

రామ—చిరయశఃప్రాప్తిరస్తు. భయరహితోస్తు. రాజకుమారా! నీవు
హరివాసలోత్పవము జరుపుచున్నాడవను వార్తను విని యిట్లకు
వచ్చి యాయుత్పవమును తిలకించి యుపుడుజరుగు విశేషముల
కానందించి నేను వ్రాయుచున్న స్వర్గవిశేషదర్శనమునందలి విశే
షములను వినిపించి పోవలయునని యత్నించితిని. కాని రా.జాల
నైతిని. నమయము మీరిపోయినను తమ దర్శనమైనను చేసి
పోవలయునని వచ్చితిని.

కృష్ణ—(తనలో) స్వర్గవిశేషదర్శనమును గ్రంథరాజమా? కావ్యప్రపంచముననిట్టి పేరుగలపాత్ర మీవటకెవ్వరిచేతను రచింపఁబడి
యుండలేదు. ఇద్దానిభావములు బోధపడుటలేదు. (ప్రకాశముగా)
అయ్యా! ఇందలి విశేషములేమి?

రామ—ఈయది మంత్రశాస్త్రమును బోధించు యుద్గ్రంథము. తమ
బోటి రారాజులు పోషింపఁదగినది.

కృష్ణ—ఇందు రెండుమూఁడు పద్యములను చదివి భావమును విశదీక
రింతురా!

రామ—చిత్తము.

ఉ॥ శ్రీజగదంబ పాదనర • నీరుహదివ్య మరందపాన వి
భ్రాజిత బాక్సుధాకలిత • పద్యనుగద్యములన్ వచింతు నం

పూజిత నర్వభావములఁ ♦ బూర్తిగన్వర్గ విశేషదర్పణం
బాజయ రామయోగికృత ♦ మానిదియంచన నెల్లవారలు॥

శృష్ట—(తనలో) ఉపక్రమణమునకు ముందు కాశీస్తోత్రమును ప్రారంభించినాఁడు. అందునను రామయోగి కృతమునుచున్నాఁడు.

గీ॥ ఈకృతివిలాసముల నెన్న ♦ నేమొగాని
రామకృష్ణుండె జ్ఞ సిగ్గి ♦ రాదొడంగె
అతఁడె కాకున్న కాళికీ ♦ నాదియందు
భక్త సభివర్గ సముజ్జేయు ♦ వాడెవండు॥

అతని బోలినవారెందరుండరు? (ప్రకాశముగా) అయ్యా! ప్రారంభమునుండియును చదువనసరములేదు. మధ్య నొకటి రెండు విషయములును జదివించె జాలును
రామ—అట్లులకే జేసెదను.

ఉ॥ భూతిములున్న నంచును న ♦ భోధపుంగవులెన్నో కీసి యే
భూతములేకయే ♦ ధనము ♦ మోఘముగా గొనజూచుచుండురా
భూతపుమాత్రాక్షి ధిగిణి ♦ భూతకులోద్భవులెవ్వరేని నద
భూతిమంగ సమ్మదురె ♦ భూతివివేకులు జూచి మెత్తురే॥

శృష్ట—(తనలో) రాజులు భూతములఁగాంచి భయభ్రాంతులు కారి
నియును, భూతములులేవనియును మాంత్రికులు భూతములను
సముజ్జేటి ధనము గ్రహింతునియు సభిప్రాయమును గన్పరచి
నాఁడు. సత్వయముగా నీని రామలింగిని తొలతము కావల
యును. స్వగివిశేషదర్పణము నాకు పిశాచములు కారిణముగా
సంభవించు భయము న దొప్పించు గ్రంథరాజము కావలయును.
విచారించ నీతఁడు రామలింగఁడే కావలయును. ఇంకను సగీ
క్షించి చూచెదఁగాక.

సేన—(ప్రవేశించి) దేవరదర్శనార్థ మల్లసానిపెద్దన నచ్చియున్నాఁడు.

కృష్ణ—శీఘ్రముగ లోనికిఁ బ్రవేశపెట్టుము.

నేన—చిత్తము. (నిష్క్రమించును.)

(అల్లసాని పెద్దనకవి ప్రవేశించును.)

కృష్ణ—కవిచూడఁమాణి! అభివాదనములు.

పెద్ద—దీర్ఘాయుష్మాన్మవ. రాజేంద్రా! తాము కోరినయట్లు పద్యముచు పూరించి తెచ్చితిని.

కృష్ణ—ఏదీ! ఇటులెందు. (పత్రమును పుచ్చుకొని)

మ॥ శరసంధాన బలక్షమాది వివిధా • శ్వర్యంబులంగల్గి దు
ర్భరమండత్వ బిలప్రవేశచలన • బ్రహ్మక్షుతల్ మానినక
నరసింహక్షితి మండలేశ్వరులన • న్నన్వచ్చు నీసాటిగా
నరసింహక్షితిమండలేశ్వరుని కృ • ష్ణా! రాజకంఠీరవా॥

ఇందలియర్థము బాగుగలేదు. పునరుక్తిదోషమున్నదే?

రామ—తాతా! బిలముజొచ్చినను రాజకంఠీరవా రమ్యుని తోకఁబట్టి వెలికిడ్చుచున్నావు. దోషముకాదా? అయ్యా! తామిట్లు పద్యమును కోరుటయందలి యభిప్రాయము?

కృష్ణ—రామకృ (అర్ధోక్తిలో) అయ్యా! ఈపద్యమునగల పరాలను నిర్దోషముగ పద్యముజెప్పిన వాఁకిచ్చెదనంటిని.

రామ—అయ్యా! రామాయని సంబోధించిపిలుచుట మానినారు. రామ శబ్దమును యోగిశబ్దమును శ్రేష్టార్థమును బోధించునవియే. నన్ను రామయోగియన్నను దోషములేదు. అద్దానికేను ప్రయత్నము జేయనొనా?

కృష్ణ—అయ్యా! అట్లనే కానిండు.

రామ—

మ॥ కలనక తావకఖడ్గఖండితరిపు • త్కూళ ర్త మార్తాండముం
డలభేదంబానరించి యేగునెడత • న్నధంబునక హారకుం

డల కేయూరకిరీటభూషితుని శ్రీ * నారాయణుంగాంచి లో

కలగంబారుచునేగె నీవయను శం * కస్తష్టరాయాధిపా!

కృష్ణ — బోరా! కవనమా లేక యిది యమృతమా? ఈశ్వరసాక్షా
త్కారముఁ గాంచినవారికి సాధ్యముగాని విషయముండునా?
నీవు రామకృష్ణుడవే. గెలుపొందిన యీ వరాలపల్లెముఁ
గైకొని నా కానందమును గూర్చుము. మరియును కోపావేశ
మున తెలియకచేసిన తప్పులను మన్నింపుము. మదాస్థానమున
పండితవీర మలంకరింపుము.

రామ—అయ్యా! రామకృష్ణకవిని నేను గాను.

(అతురతతో తాతాచార్యుడు పోవేకించును.)

తాతా—రాజా! నా కొంపముణిగినది. రామకృష్ణుడు సజీవియై
యున్నాడు. నిన్నటిదినము మాయింట ధనము నెత్తుకొనిపోయి
నాడు.

కృష్ణ—గురూత్తమా! ఏమి యీతొందర. అసలువిషయమేమి?

తాతా—విషయమేమున్నది. రామకృష్ణుడు జీవించియున్నమాట
యదార్థము.

కృష్ణ—ఎట్లు? రామకృష్ణుడు వధింపబడెను గాదా?

తాతా—వధమునులేదు గిధమునులేదు. తప్పించుకొనినాడు. ఈ
యీచార్యునకు రామకృష్ణునిమూలమున పరాభవములు తప్పవు.
తాతాచార్యునికోరికే రామకృష్ణుడు వుట్టినాడు. జీవించి
యున్నాడు.

కృష్ణ—అయ్యా! జీవించియున్నటుల యెట్లు నిరూపించగలరు?

తాతా—నిరూపించుటయే కష్టకార్యమా? నిన్నటిదినము మాయింటికి
వచ్చినాడు.

కృష్ణ—ఎందులకు?

తాతా—నన్నా శ్రీయించినపుడు సమాశ్రయణము జేయించుకొనిననే గాని రాజదర్శన మిప్పించనని బెదరించియుంటిని. అప్పుడాతఁడు శైవమతమునందలి యభిమానమును విడువజాలకపోయెను. ప్రస్తుతపుఁ బరాధనము విష్ణ్వంశసంభూతుఁడగు యాచార్యుని బరిభవించుటచే గలిగినదని తెలిసికొని సమాశ్రయణము జేయించుకొనుటకు వచ్చినాఁడు.

కృష్ణ—మతము నిప్పించితిరా ?

తాతా—లేదు లేదు. ఘచ్చుకొందునని నమ్మించి లంచముఁ బుచ్చుకొని పారిపోయినాఁడు యీ విషయమును మీకు తెలుస వచ్చితిని.

రామ—(తనలో) ఈదుర్మార్గున కింకను మతాభిమానము నశించలేదు మఱియొకపరి తిగిన రాధవము జరుగవలయును.

కృష్ణ—గురూత్తమా ! ఎంతపని జఱిగినది? ఆ ధనమును బొక్కనము నుండి తీసికొనుట కనుజ్ఞనిచ్చితిని. (రామలింగనిచూపి) ఈ వ్యక్తిని గుర్తింపఁగలరా ?

తాతా—(చూచి) రామకృష్ణఁడే! రామకృష్ణఁడే! దొంగదొరకినాఁడు.

కృష్ణ—పండితాగ్రణీ ! ఇంకేలదాచెదవు ?

సీ॥ వధియింపబంపను ♦ వలనుగా తప్పించు

కొను ప్రజ్ఞయేరికిఁ ♦ గొమరుమిగులు

తప్పించుకొన్నయం ♦ తనపిశాచంబుగా

భయపెట్టఁజాలిన ♦ ప్రాజ్ఞుడైనఁడు

భయము నావలద్రోసి ♦ భక్తిని నెలకొల్పు

శక్తిగల్గినమేటి ♦ సరసుడెవఁడు

శక్తిగల్గిననేమి ♦ యుక్తియుక్తంబుగా

కవితఁ జెప్పఁగ గల్గు ♦ ఘనుడెవఁడు

కవిత జెప్పిననేమి యా ♦ కాళికనటు
నిష్టపూజించి మించెడి ♦ నిపుణుడెవడు
గురుడె తా సాక్షియై నిన్ను ♦ గుర్తుబట్టె
యేలదాచెదవయ్య నీ ♦ లీలలిపుడు ॥

నే నొనర్చిన మహాపరాధమునకుఁ బశ్చాత్తాపమంది యారీతిని వధిఁపఁబడిన హతభాగ్యుఁ డెవ్వఁడని విచారింపఁగా కాళికానుగ్రహ పాత్రుఁడనైన నీవ యని తేలె. ఆసమయముననుండియును లజ్జాన్వితుఁడనై యటొనర్చినందులకు విచారించుచుంటిని. శోకాంతమాయె. సంకోష మొనఁగూడు.

గీ॥ భాగ్యనశమున నిన్ను నే ♦ బడసినాఁడ
భోజ నాస్థానముననుండి ♦ బొల్పుమిారి
కాళిదాసుండు విఖ్యాతి ♦ గాంచినటుల
గారినమునంద నీవును ♦ గడగుమయ్య॥

రామ—అయ్యా! ఇంకను దాపరికమేల?

సీ॥ అతిబాల్యమున తలఁచి ♦ యంతరించినయంత
మేనమామలుపెంచి ♦ మేలుజేయ
బట్టెల్లియలోని ♦ భట్టరాజులు ప్రేమ
కావ్యకన్యకనిచ్చి ♦ గారివివ
యోగీశ్వరుడు దివ్య ♦ యోగసూత్రముఁ జెప్పి
కాళికాధ్యాయ నం ♦ కల్పజేయ
అద్దేవి సత్కృతా ♦ ప్రాప్తి దర్శనమిచ్చి
వలయుకోర్కుల దీర్చి ♦ ప్రతిభలొనఁగ

గీ॥ స్థితికి మూలంబు విష్ణునం ♦ సేవనంబు
విష్ణువే నిశ్చయము భూమి ♦ విభుడటంచు

తలచి మిముజేరి యంతయు • ధన్యుడైన
రామకృష్ణుడితడె కృష్ణ • రాయచండ్రు

కృష్ణ—(కొగలించుకొని) కవిశిఖామణి! ఇప్పటికే చాలతడవైనది.
నేటికి నభ చాలింతము. ఇకనుండి మదాస్థానమున పండితుడవై
యుండువుగాక.

రామ—చి త్రము.

(కృష్ణరాయుడు రామలింగనితో నిష్క్రమించును)

తాతా—రామకృష్ణుడికమీద యాస్థానములోనివారినితోసిరాజును.
(నిష్క్రమించును.)

(తెరపడును.)

ద్వితీయాంకము.

శ్రీ తెనాలి రామకృష్ణ చరిత్రము.

తృతీయాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము—తాతాచార్యునియిల్లు.

(తాతాచార్యుఁడును, ధూర్జటియును నుపవిష్టులై యుందురు)

తాతా—ధూర్జటికవిచంద్రమా! నేఁడుమనయాస్థానములో విద్యత్కవి
ననియుచు, వికటకవినియును యౌవనుఁడొకఁడు ప్రవేశించినాఁడు
చూచితివా?

ధూర్జ—రామలింగఁడేకదా?

తాతా—అగును. (తనలో) పాడుప్రయోగము. రామలింగఁడు.

ధూర్జ—నంతోషమే. ఎంతవాఁడెంతవాఁడుగా మారినాడు!

సీ॥ శాస్త్రపాఠముమాని ♦ చరియించునాతఁడె

శాస్త్రపండితుఁడయ్యె ♦ చతురుఁడయ్యె

వైవాహికమటన్న ♦ వలదన్న యాతఁడె

పట్నీవశుండుడయ్యె ♦ ప్రాజ్ఞుఁడయ్యె

దైవభక్తియటన్న ♦ భావమూననివాఁడె

కాలీవశుండుడయ్యె ♦ కవియునయ్యె

మర్మార్గసాంగత్య ♦ దోషభూయిష్టుండు

యాదర్శియాయెను ♦ యాధ్యుఁడయ్యె

గీ॥ కాన్యకన్యక పరియింప ♦ దివ్యతముఁడె
హాన్యరసపోషణంబున ♦ సతిశయించి
యశముగణించిమించు న ♦ త్యంతముగను
కాళికాదేవి కరుణించి ♦ కానెనితని॥

తాతా—అయ్యా! బాల్యమున దోషియేయగుగాక. “వక్రంపై న
జనుండు వృద్ధగురుసేవంజేసి మేధావయోవిక్రాంతి న్విలసిల్లు”
అన్నారు పెద్దలు.

ధూర్జ—రామలింగని కీ కవిత్వకాశలం తమ శిష్యత్వమంగీకరించినందు
వలన వచ్చినదందురా?

తాతా—కాదామరి. అందులకు రెండు కారణములు. కొంతకాలము
నాశిష్యత్వమంగీకరించుటయును, అనంతరము సమాశ్రయణముఁ
జేయుచుకొనుటయును.

ధూర్జ—పాపము. (తనలో) యీదుర్మార్గపుటాచారము అనుభవ
ములో పెక్కుతావుల కానవచ్చుచున్నది. అదియేమిదోషమో
గాని పేరుప్రతిష్ఠలగణించువారిజూచి తమకాధిక్యతను కల్పించు
కొనుటకు వారు మాశిష్యులేయనియును, యసమర్థుఁడు నే నా
జగద్విఖ్యాతిని శిష్యుఁడనియును చెప్పుకొను ఆచారముగలదు.
ఒకపురుషుఁడు ప్రసిద్ధుఁడగుటకు మానసికశక్తియును యోగమే
కారణములగుఁగాని యన్యములు కానేరవు.

తాతా—ఏదియో యోచించుచున్నారు?

ధూర్జ—తమమాటలగల్గు యదార్థమును చింతించుచున్నాను.

తాతా—అభిప్రాయము తేలినదా?

ధూర్జ—ఆ రామలింగుఁడు యోగపురుషుఁడగుటకు కళత్రపుఁబాశిత్రత్య
మును కాళికాశీర్వాదమునుగాని కారణములు; మితత్వత్రయ
నిరూపణముగాదు.

తాతా—సీత! వాగ్వాదమెందులకు? “నిజము దైవమెఱుగు. నీరు పల్లమెఱుగు” అన్నారు పెద్దలు. ఆభారం రసజ్ఞులకు వదిలితే బాగుంటుంది. ఆంధ్రకవితాపితామహాఉషని యల్లసాని పెద్దన్న యును, ముద్దుపల్కులబల్కు నేర్పుగలవాడనని ముక్కు తిమ్మన్నయు, ద్వ్యధికావ్యకర్తనని సూరన్నయును తక్కుంగల రామభద్రశంకర కవులును మిక్కిలి గర్వించి యున్నారు. నే ననుభవించితినిగాన చెప్పుచున్నాను. ఇక మీరందరును రామ లింగని చూచుకొనుచు జాగ్రదావస్థయం దుండవలసినదే.

(రామలింగుడు కళత్రయుతుడై ప్రవేశించును.)

తాతా—నాయనా! రామకృష్ణ! ఎప్పుడు వచ్చితివి? యీబాల నీ కళ త్రముగాదా?

రామ—స్వామీ! ఇదియే మారాక. ఈగ్రామమున నిప్పటికాపులు మీరేగదా?

తాతా—అగునగును. మన గురుశిష్యసాంప్రదాయములు యితరుల కట్టిన ప్రమాదం వస్తుంది.

(తిమ్మర్పుమంత్ర ప్రవేశించును.)

తాతా—మంత్రినత్తమా! మీరాకకు కారణము? ఇట్లాంటిదిగ పాద చారులై వచ్చితిరేల?

తిమ్మ—ప్రభువులు మిమ్ములఁ గొనిరమ్మనినారు.

తాతా—పాదులకు ?

తిమ్మ—ఋక్కరాయాదులకాలమునుండియును విజయనగర విజాపుర రాజ్యములకు సరిహద్దు కలహములుండి మన సాశ్వతరసింహుని కాలమునుండియును విజాపురము విజయనగరములలో గల్పు కొను నాలోచనలు జరిగి యిప్పటికే దులహాహి నోడించు తామెను.

తాతా—బాగు బాగు. నిరంతరవిజయములు కారణముగా మన నగరము సార్థకనామమును బడసినది. రాయనియట్టి ప్రజాశాలురకు స్వాధీనముగాని విషయముండునా? అమ్మాయీ! నీవు లోనికి బొమ్ము. (మానవతి నిష్క్రమించును.)

తిమ్మ—రాయడిందు గెలచియును చిక్కపడినాడు.

తాతా—ఎట్లు?

తిమ్మ—యధమున రాయని సైనికులు సుల్తానునిచే బంది జేయబడిరి. ఆకారణమున గెలచిననాడయ్యును వారిని బరిరక్షించుటకుగా సంధికియ్యకొనవలసివచ్చెను.

తాతా—అంత సేమాయె?

తిమ్మ—సంధివరతులు సరళముగనేయున్నవిగాని యొక్కటిమాత్రము రాయనికంతమునకు తెచ్చిపెట్టినటులున్నది.

తాతా—అంతటి విషమవిషయ మేది?

తిమ్మ—విజాపురసుల్తానుడు బహమనీవంశస్థుడు. ఈ బహమనీవంశస్థుల కాదికాలమునుండియును ఆంధ్రకపుల నాదరించుచు వారు రచించిన ప్రబంధముల కృతినందు నాచారము గలదు. కొలది కాలమునకుఁ బూర్వము నాదెండ్ల అప్పయ్యామాత్యుని కుతుబ శాహీ తపతీసంవరణోపాఖ్యానమును వ్రాయఁజూపింపించి దానిని కృతినందెను. అటులనే యేదులశాహీ సంధివచనములలో వారముదినములలో భారతమును శ్లేషకావ్యముగా రచించి యందు తమ్ము పాండవులుగను వైరివర్గాధీశుని నిజాముల్ముల్కును కౌరవమునిగ సూచింపవలసినదిగను కోరుకొనియెను. మన రాయఁడును అసాధ్యమనక గౌరవభంగమునకు జంకి యొప్పుకొనెను.

ధూర్జ—సచివాగ్రణీ! భారతమును రచించుట సాధ్యకార్యముకాదేమి?

తిమ్మ—ఇందలి రహస్యమేమో నేనెఱుంగను. రాయఁడొప్పుకొనినంత
 నీన్నటిదినము పండితాగారమున ప్రశ్నింపఁగా ప్రబంధకవులమని
 విజ్ఞప్తిగవారు కుతంత్రములఁబన్ని గౌరవము దక్కించుకొనిరి.
 పితామహుఁడుమాత్రము తన బిరుదమునకు భంగమువచ్చునని
 యర్థాంగీకారమును సూచించినాఁడు. తమరా కవిసార్వభౌము
 నకు సాయపడగలరా?

తాతా—వారికి తగుసావకాశము లేదనియే భావించెదను.

ధూర్జ—ఎందువలన?

తాతా—శివపూజయగుసరికి లింగోద్భవకాలము. అనంతరమెన్ని పను
 లుండవు.

ధూర్జ—మంత్రసత్తమా! ఆచార్యుఁడు హాస్యగాఁడు. భారతము
 రచించుకార్యమీయనవలసినే కావలయును. తీసుకొనిపొండు.

(నిష్క్రమించును)

తాతా—అగునగును. మీరు పండితులరు. నేను వ్యర్థుఁడను. మా
 శిష్యుడు రామకృష్ణుఁ డీపనిజేయును. (రామలింగని దూర
 ముగా గొలిపొయి, రహస్యముగా) రామకృష్ణా! యదార్థముఁ
 జెప్పుచున్నాను. భవానియనుగ్రహమున భారతమును పూరించు
 శక్తి నీలోననున్నది. పెద్దనయును నిన్నా శ్రయించును. ఈ కార్య
 మును చక్కఁజేసి యాస్థానపుఁగౌరవము కాపాడుభారము నీది.

రామ—చిత్తము.

తిమ్మ—స్వామీ! వీరినామధేయమేమి?

తాతా—ఈతఁడు తెనాలివాస్తవ్యుఁడు. రామకృష్ణుఁడనియెదరు.
 ఆస్థానమున సూతనముగాజేరిన విద్వత్కవి. కాళికానుగ్రహ
 పాత్రుఁడు.

తిమ్మ—అట్లనా? పితామహునకు సాయపడఁగల సమర్థుఁడా?

రామ—స్వమీ! నాక క్తి నిదానముమీద యవగతము కాగలదు.
పెద్దనాద్యుడివని చేయలేడు. ఇంకను జెప్పుచున్నాను. నేనొక
రుడనుగాక యన్యులీవనిని సమర్థింపనేరరు.

తిమ్మ—అటులైన రాయనికార్యము నెరవేరినట్లే. గురూత్తమా! ఏరి
నిఁగూడ వెంటఁగొనిరండు.

రామ—చిత్తమట్లనే రాగలము. మేమాస్థానమున కరుడెంచుసరికి
తాటియాకు మొవ్వలను విశేషముగా సిద్ధపరచియుంచుడు.

తిమ్మ—నుంచిది. పోయివచ్చెదను. (నిష్క్రమించును.)

రామ—గురూత్తమా! మనము లోనికిఁబోవుదము రండు.

తాతా—పోవుదముగాని, రామకృష్ణ! వారములోన భారతము నెట్లు
వాయుగలవు. చెప్పుము?

రామ—తాతా! శిష్యుని సామర్థ్యము తెలిసియు ప్రశ్నింతురే?
మాయోపాయమున.

తాతా—ఏమిచేయుదువు? భారతమును వ్రాయవా?

రామ—మీరు ఛాందసులు చెప్పియేతీరవలయునా? అటులైన వినుడు.
భారతము రచించితినిని బొంకి యందొక యనుమానము. కల్లెన
దని సమర్థింపఁజాలని యొకవిషయమును చెప్పి నాప్రశ్నమునకు
సమాధానమిచ్చిననేగాని చదువనందును.

తాతా—ఏమావిషయము?

రామ—భారతమున దొప్పడి యైదుగురుభర్తలనియును సుల్తానుఁడు
గాక సుల్తానుని కళత్రమునకు మిగిలిన నల్వరుభర్తలనెటఁకుండి
దేవలయునన ప్రశ్నింతును. దాన నాతనికి భారతముపై వీరా
గము కల్గి మనభారము తీరును.

తాతా—బాగుబాగు. మనకార్యము నెరవేరినట్లే. రమ్ముపోవుదము.
(నిష్క్రమింతురు)

ద్వి తీ య ర ం గ ము

రంగము—రామలింగనియిల్లు.

[మానవతి ప్రవేశించును]

మాన—జన్మమెత్తినదాది నరునకు నాల్గుదశలనియుండుటను మార్పులు
చిత్రగతుల కల్గుచున్నవి.

నీ॥ యోడివారలఁగూడి ♦ దురితముల్ పతిసేయ

చెడియె జీవితమంచు ♦ చింతజెంది

కళ్యాణహూపిణి ♦ కాళికాదేవితా

దారిఁజూపిన యంత ♦ తేరికొంత

శ్రీరాగయుతమైన ♦ శ్రీకృష్ణ సభఁజేరి

తృప్తతీరంగ సం ♦ తృప్తిజెంది

దర్బారునకుఁచచ్చు ♦ దర్శింపతులగెల్చి

సగరనామముగాన ♦ నననరతము

నీ॥ ఆటపాటల భానము ♦ లతిశయింప

పెల్లులోనన యమృత ♦ మొల్కుచుండ

గడచుచున్నది జీవిత ♦ కాలమిటుల

జాతకపు జాడదెలియఁగ ♦ జాలరెవరు ॥

ఇంతటి సౌఖ్య మనుభవించుకాలము రాఁగలదని తలచి
యుండలేదు. బట్టుపల్లెయందలి యీదుట్టపర్వతమునకును యిప్పటి
యీపరిశుద్ధ పర్వతమునకును యించుకేని సంబంధము లేదు. భవాని
యనుగ్రహముననే

చ॥ వికటకవిత్వనైఖరుల ♦ విశ్రుతిఁగాంచి పితామహాదులకొ

ప్రకటితకృతిమె గెలిచి ♦ ప్రాజ్ఞతమీరి యశంబుగాంచుటల్

నకలనుఖానుభోగముల * సారముగ్రోలుచు తృప్తిపండుటలో
నకలకళావిచక్షణుని * నాయమున సభలోనికి ర్తియుగా.

కాని

ఉ॥ సాధునివర్తనంబును న * నారతముగా చెడుఁగాదలంతురీ
యాధునికలో యదార్థమును * నారయ దోషము కానవచ్చునే
గాధలు పెక్కులున్నయవి * కాఁగలవారు యదార్థమందురే
స్థానమై గ్రహించితి న * సాధ్యుఁడు, సాధ్యుఁడుగాఁడుయేరికి॥

హాస్యరసమును మేళవించి దేశమునకు గావించుచున్న జ్ఞానోప
దేశము కొనియాడఁదగినది. ప్రవర్తిల్లు విషయములయందలి గుణదోష
ములను రాజునకు సైతము నిర్భయముగా నిరూపించి చూపుటయే
యాతనిస్వభావమునందలి విశేషగుణము. అట్టివాని నీశ్వరదూతగా పరిగ
ణింపవలయును. అల్పుఁడనుట ప్రాజ్ఞులమతముగాదు. అశేష శేషుషీ
ధురంధరుఁడు.

(రామలింగుఁడు ప్రవేశించును.)

రామ—అభిమానము పెంపున నేదియో గుణవర్ణనముఁ జేయు
చున్నావు? అనురాగము దుష్టత్వమును బహిర్గతము చేయునది
కాదు.

మాన—లేదు లేదు. యదార్థమునె వదించితిని. మీరు భారతమును
రచించి యశముఁగొంటిరా?

రామ—ప్రేయసీ!

గీ॥ గుణవతివి నీవు నాదగు * గుణమునెరిగి
సర్వవిధముల సౌఖ్యంబు * సంతరింప
అదిశక్తియే కాపాడ * ననవరతము
జయమెయంచును ప్రశ్నముఁ * జేయనేల॥

శ్రీరామాయణము

కాని నాశీవితమునకు లోకులు కాకులని యుండుటను కళంక మాపాదించుచున్నారు.

మాన—దుష్కలమున గుణము దోషముగ కానవచ్చుట సహజమే. మీ రాస్థానమునజేరి స్వల్పకాలమైనది. ఆస్థానమునగలవారు మిమ్ములను గ్రహించియుండలేదు.

రామ—లేదు లేదు. ఆస్థానమున నన్ను గుర్తెఱుంగనివారు లేరనియే చెప్పవచ్చును. ఆస్థానముననేగాదు. ఈ యాంధ్రావనిని జన్మించిన ప్రతివారును యుగ్గఁబాలతోడనే రామలింగని తెలుసుకొనుచున్నారు.

గీ॥ ఆదినాచార్యు గర్వంబు • నణచియంత
పెద్దనార్యుని ప్రతిభకు • దిద్దిలోటు
భారతమువ్రాసి రాయని • ప్రాపువడసి
కవులభయపెట్టి జయమును • గాంచినాడే॥

ఇప్పుడు ధూర్జటికవీంద్రుని గెలువఁదగు యవకాశముకల్గినది.

మాన—ధూర్జటిని గెలుచుటయా? ఎట్లు?

రామ—రాజు ధూర్జటిని గూర్చి

“స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి • ధూర్జటి పల్కుల కేలగలై నీ యతులిత మాధురీమహిమ!” యను నభిప్రాయముతో ప్రశ్నించి యావృత్తమును పూరింపుఁడనియెను. అట్లనే యని పడునేను దినములు గడువుఁ గైకొనివచ్చితిని. అందులకుగాను వ్యూహమును బన్నుచున్నాఁడను.

మాన—ప్రయత్నము ఫలించినదా? రాజు ననుసరించి ప్రజలుందురు. కళలను పోషించురాజులు గలకాలమున సాధకులు ప్రముఖులు గాకుందురా? జయమునకు నందేహమేమియుండును.

రామ—భవాని యనుగ్రహమున నేను కలవిషయమెఱిగి పద్యమును పూరింతును. సంజేహములేదు. అనుకూలవతియుగు భార్యగల వాని కీచ్ఛటనే స్వర్గమునలె నుండును. నిన్నుగూర్చి విశేషము చెప్పనక్కరలేదు. నీవర్తనము లోకవిదితము. నీకొకరిహాస్య విషయముగూర్చి చెప్పనచ్చితిని. రాజు పౌజల కష్టమఖము లెరింగి వర్తింపవలయును. ప్రజలును రాజుజ్ఞేమమును వాంఛించుట త్యవ్రసరము. నేను రాయని ప్రాపువడసితిని. అతని ప్రవర్తనమును చక్కజేయఁజలసియున్నది. రాచకులజనితులు చాల మంది కామపూఁతులై యుండుదురు. కృష్ణరామనియంతటి ప్రభువద్యుఁడు హేయకాన్యములఁ జేయఁమొదలికి వేశ్యాలోలుఁడై చరించుటయేకాక రిసియుంపుడుకత్తెయగు శ్యామలను పతివ్రతగా దలంచుచున్నాఁడు. ఈవిషయమున రాయని విముఖునిగా నొనర్చుటయే నాయభిప్రాయము. కావున వేహంతరము నన్నేసిండుచుంటిని. కొంతకాలము నాచాడ తెలియనేరదు. పోయినచ్చెదను.

మాన—మంచిది. మీకుజయముచేకూరును. నేనాకృత్యమును శ్రద్ధమై నిర్వహింపుఁడు. పోయిరండు.

(రామలింగుడు నిష్క్రమించును)

మాన—ప్రథమమున ధూర్జటినిగూర్చినసమస్యను పూరింతుననియును యనంతరము భోగినిపతివ్రతను వంచించివత్తుననియును నాధుడు పోయియుండెను. ఈకార్యమెట్లు పరిణమించునో!

(నిష్క్రమించును.)

తృతీయాంకము.

తృ తీ య ర ం గ ము.

రంగము—రామకృష్ణుని యిల్లు.

(స్త్రీవేషమున తాతాచార్యుఁడు ప్రవేశించును)

తాతా—నేటిదినము గండము గడచినది. ఈ రామలింగనితో దినమొక యుగముగా నడచుచున్నది. అందునను నాపైకి నల్లేరుపైకి బోవుబండివలె వచ్చుచుండును. నన్నాశ్రయించినపు డిట్టి తుంటరి యాస్థానమున నుండఁదగినవాఁడు కాఁడని మిన్నకున్న యు క్షిప్తమొచ్చించి రాజప్రసాదము సంపాదించినాఁడు. ఇప్పటికి రామలింగఁడు చిత్తఁడియని బాగుగా గుర్తెఱిగినాఁడు. దినము నకు లెక్కకుమీరిన తప్పులెన్నియో చేయుచుండును. ఎచ్చట విన్నను యీ తాతాచార్యునకు జటిగిన పరాభవములనే లోకులు చెప్పుకొనుచుందురు. ప్రపంచమున కీతాతాచార్యుఁడు లోకులైనాఁడు.

(రామలింగఁడు ప్రవేశించును)

కామ—కామ కామ ప్రపంచమునకుగాదు. ఈరామలింగనికి మాత్రము లోకులైనాఁటిరి. అందును తాతాచార్యుఁడు రాజగుటఁడని చెప్పుకొనుచున్నారు.

తాతా—రామకృష్ణ! నిన్ను బ్రతిమాలుకొనుచున్నాను. ఇంతవఱకు జరిగిన నీ కవితకాలములో నొక్కదినమైన నీ యాచార్యుని పరాభవించినది గలదా? ఎందుల కిట్లు బాధించెదవు?

కామ—తాతా! నిన్ను బాధించుటయే నాకు ముఖ్యకార్యమా? ప్రతి దినమును నిన్ను బాధించుచుంటి ననుచున్నావు. ప్రతిదినపుమాట యేటికి? నేటిభవమున నాదోషమేదేని యున్నదా? నాయొంటికి రావలసినదిగా నిన్ను బ్రతిమాలియుంటినా? వీధివెంట బోవుచు యేగుమ్మయుకడ సౌందర్యవతి కానవచ్చునాయను

చ తు ర్థ ర ం గ ము.

రంగము—శిష్యానము.

(శ్యామలయు దాని సోదరియుగు సరస్వతియు నను యిద్వరు వేశ్యలు
బ్రవేశింతురు)

సరస్వ—అక్కా! చూచితే! ఆలతామతల్లి చక్కంగ వికసించిన నయ
నములతో బ్రక్కనున్న లేమావి నెల్లలముకొనుచున్నదో?

శ్యామ—సోదరీ! దానికై నీవచ్చెనునందనేల? ప్రాయమంకురించిన
యంతనే యాధారముఁ జూచుకొనక సృష్టియం దేజాతియైన
నుండునా? ఇటుచూచు మాజక్కవముద్దరాలు సాయంతనమై
నను నాధుఁ డింకను రాలేదని కాఁబోలు నాపూదామరాకుపై
నుండి యాకసమునంక కెటుచూచుచున్నదో. అటుచూడుమా!
ఆకలువచెలువ నాధునిరాకకై నిరీక్షింపుచు నూతనాలంకృతయై
సోదరియైన పద్మినీకాంతనుచూచి నవ్వుచున్నదోయనునటులెంత
మనోహరముగ నున్నదో!

సరస్వ—శ్యామలూ! ఇందు నీవు నిక్కముగా పొరబడితివినుమా! పద్మినీ
కాంత కిందువలనగల్గిన హైన్యమేమియును లేకపోవుటయేగాక
గౌరవముకూడ లభించినది. మహాతేజశ్శాలియైన దినకరున
కిల్లాలె లోకబంధపుఁ డస్తమించినంతనే యతని యాధారమున
జీవనమును కల్పించుకొను నిశాచరునకుఁ దన శోభనాలంకార
చేష్టలు కానరాకుండ డిందువరుపనెంచియో లేక దోషాకరుఁ
డైన పరపురుషునిఁ జూడనిచ్చలేకయో, అదిగాక మర్యాదఁ
డైనవాని జెట్టబట్టి దనవంశమునకును దనకునుగూడ నవకీర్తి
దెచ్చిన కలువసంతానమును జూడ మనుసువుట్లకయో పద్మాం
గన ముకుళితయై తన సహజపాతివ్రత్యమును పెల్లడించుకొను
చుండ నాపె హాస్యాస్పదురా లెట్లగును?

శ్యామ—సోదరీ! నీవు నిజము వచించితివి. అదే కృష్ణరాయఁ డగు
డెంచుచున్నాఁడు. పోయిరమ్ము. (సరస్వతి నిష్క్రమించును)

(శ్యామల చెట్టుచాటున దాగియుండును)

(కృష్ణరాయఁడు ప్రవేశించి హఠాత్తుగా శ్యామలచేయిఁ బట్టుకొని)

కృష్ణ —గీ॥ కుటిలకుంతలవౌట నీ ♦ కుటిలహృదయ
మలవడెనె నీకు మానినీ ♦ మధితవై రి
రాజమదనాగరుఁడు కృష్ణ ♦ రాయ నృపతి
మోసగింపఁ కోర్కెయే ♦ ముదిత నీకు॥

కుటిలకుంతలవు గావుననే నృక్షముమాటున దాగియుంటివి. కుల
కాంత లిట్లానర్తురా? ఒకవేళ యీకృత్యమేమని యందునా హాస్యమున
కట్టానర్పితి నందువు. ఈదినమున రామకృష్ణుఁడు వారకాంతకు విశ్వా
సము ప్రేమము ననుసరి గలుగజాలవనియును మీశ్యామలయును అట్టిదే
యనియు ననియుండెను. ఇప్పుటి నీచర్య యాతనిభావమును బల
పరచినది.

శ్యామ—మహాభాగా! నాయపరాధములను త్నమింపుఁడు. మూఢు
రాలికి కులాచారధర్మము లెట్లు లలవడును. మీరుచెప్పినట్లే
కపటవర్తనము మాజాతికి నైజమే.

కృష్ణ—శ్యామలా! ఈమాత్రమునకే త్నచూపణ వేషికొనవలయునా?
నేటిదినము విషయవిమర్శనా సామర్థ్యములేని యొక బలరహి
తునిపైఁ బంచశరుఁడు పరిశేషముగ నుంచుకొనకయే తన బాణ
ముల నన్నిటినిఁ బ్రయోగించినాఁడు.

శ్యామ—మహాభాగా! ఈ శ్యామల మిమ్ములను పంచశరుని బాణము
లకు గురిఁజేయునంతటి మూఢురాలుగాదే? కాని సౌఖ్యవహు
వారిఁ జూచి నంతసించునంతటివాఁడు కాఁడా మదనుఁడు.
చేసిన దోషమేమి?

కృష్ణ—మన పాఖ్యలతను దెంప సామర్థ్యములేనివాడై రామలింగని ప్రేమించినాడు.

శ్యామ—బాగు బాగు. అగ్ని దేవునకు వాయుదేవుడు తోడైనాడు.

కృష్ణ—పట్టమహిషియగు యన్నపూర్ణ యొనర్చిన దోషమునకు నేను పరిత్యక్తనుజేసిన విషయము స్ఫురణయందున్నదా?

శ్యామ—చిత్తము. జలక్రీడాసమయమున “హేరాజ్! మాంమోద కైస్తాదయ” యను శ్లేషయుక్తవాక్యము నుచ్చరించినందులకు గాదా మీరామెను వదలియుండినది. ఇం దన్నపూర్ణ పారబడినది.

కృష్ణ—(తనలో) ఔరా! స్త్రీబుద్ధి ప్రళయము. వారకాంతవుగావున వృక్షముమాటున దాగియుంటివని విలాసముగ బలుక కులకాంత లొనర్చినదేమి యని శ్లాఘించినది.

శ్యామ—ఏమారోచించుచున్నారు. నాకు దెలియరానిదియో?

కృష్ణ—లేదు లేదు. అంత నామె మన కథానాయకుని రామలింగనిజేరి వునస్సమాగమసుఖము లభింప జేయవలసినదిగా కోరియుండ వచ్చును. దాన నాతడు నాయెదుర సంతఃపురస్త్రీలగుర్చి మాటలాడ దైర్యముచాలక యుద్యానవనమున నాచార్యునితో సంభాషించుచుండ నైదుశ్లోకములలో విషయమంతయును నిమిడ్చి యందు నేను తుమ్మెదనంటివాడననియును యన్నపూర్ణ మాలతి, జాజి, మొదలైన పుష్పముల సౌరభ్యమువంటి సుగుణ సంపత్తికలదనియును, అట్టిదానిని వదలుట నాదోషము కాదని యును యీశ్వరాజ్ఞయనియును జ్ఞానియగువాడు వర్తించవల సినవిధ మదికాదనియును నిరూపించినాడు.

శ్యామ—మీ మాటలయందు యదార్థమున్నది. మాటలతో భర్తను మోసముజేసినకాంత క్రియలయందు మోసము జేయకుండునా?

కృష్ణ—శ్యామలా! అన్నపూర్ణ మోసగించినదనియేనా నీ యభిప్రాయము?

శ్యామ—ఇది మోసముకాదా?

(తెరలో రామలింగండు)

ఉ॥ మాలతి నెమ్మనంబధిక ♦ మారవశంబయి యొప్పుచుండ నీ
వేలను తుమ్మిపూవకట ♦ యేము నుఖంబొనగూర్చునంచు యా
లీలను దానిఁ జేరెడు కు ♦ లీనతనెంచక వట్టదంబయా
లోలముదాని మానసము ♦ లోతునెఱుంగక సంచరింతువా॥

శ్యామ—ప్రియా! ఈమాటలు రామకృష్ణునివిగావా? ఈతఁ డీయుద్వ్యాసమున కెట్లువచ్చినాడు. వచ్చిన దోషమేమున్నది. దినమునకు నూరుతప్పలకు సెలవైనదికాదా?

కృష్ణ—శ్యామలా! ఆతనిమాటలకు విలువలేదు. నదాదోషములనెవెడకుచుండు కుటిలమతి. ఫర్మానావ్రాసియీక తప్పినదికాదు. నిన్నటిదినముపైత మిట్టిప్రసంగములనే ప్రారంభించినాడు.

శ్యామ—లోగడ రామకృష్ణఁడేటికో దూషించెనంటిరి. ఇప్పుడును
• అదే యభిప్రాయమును సూచించుచున్నారు. ఆతఁడేదేని నన్ను దూషించియుండెనా? అదుష్టుని మనోవీధి నేనేల దగిలితిని?

కృష్ణ—ఆతనితో నీప్రసంగమేలవచ్చును? కవులు స్వతంత్రులుగావున నతఁడే లోకములోని వేశ్యాకులమును దూషించుచు మాటల సందర్భమున నన్యపదేశముగ శ్యామల పతివ్రతగాదను విషయమును సూచించినాడు.

శ్యామ—అందులకు మీరేమి సమాధానముఁ జెప్పితిరి?

కృష్ణ—కాదుకాదు. మాశ్యామల అట్టిపడనడికలది కాదంటిని. ఇంక
• వ జాగరూకురాలైనై సంచరించవలయును. ఫర్మానాసహా

యముగా యంతఃపురమున బ్రవేశించి సత్సవర్తనుడైనను
చమత్కారముల నుపచరించు స్వభావము కలవాడై యుండుట
నొట్టిమోసములఁ జేయునోయని యనుమానము గల్గుచున్నది
శ్యామ—స్వామీ! యీశ్యామల రామలింగని కపటవేషముల గ్రహిం
పఁజాలని యసమర్థురాటుగాదు. ఇట కరుడెంచెనేని తగిన
మర్యాదజేయుదును.

కృష్ణ—చాలపనియున్నది. పోయివచ్చెదను రామలింగని నొకకంట
కనిపెట్టియుండవలయును.

(నిష్క్రమించును)

తెలిపమను.

తెనాలి రామకృష్ణ చరిత్రము.

చతుర్థాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము—ధూర్జటియింటి వీధియరుగు

(రామకృష్ణుడు బిచ్చగానివేషమున బ్రవేశించును)

రామ—ఈ విషయమున కృష్ణరాయఁ డెంతయును పక్షపాతము
వహించినాఁడు. బ్రహ్మచారియట ధూర్జటి! శృంగారరసము
వెల్లివిరియ కవనముఁ జెప్పఁగల సామర్థ్యుడఁట. నైషధ కావ్య
కర్తయగు శ్రీనాథునికన్నను, బమ్మెరపోతనామాత్యునికన్న
నీతఁడేసాటివాఁడు ?

“స్తుతమతియైన యాంధ్రకవి ధూర్జటిపల్కులకేలగల్గెనో
యతులిత మాధురీమహిమ”

అనిగదా కృష్ణరాయఁ డనియెను. ధూర్జటి స్తుతమతియా? అట్లు
న్నటికిని కాఁజాలఁడు. ఇది కలియుగము. ఇక్కాలమున మానవుల
యందు ప్రవర్తనమును సత్పదార్థ ముతరించినది. పరస్త్రీల కన్నెత్తి
చూడనివాడు కలరసుమాట యసంభవము. గతరాత్రి న్నవ్వుసారాంశ
మును చూడఁగా, యిప్పటి పరిస్థితులను యోచింపఁగా రాయఁడు
వేశ్యాలోలుఁడైయుండుటను, రాజు ననుసరించి ప్రజలుండురు గాన

యీతఁడును దోషియేకావలయును. గతరాత్రి స్వప్నమున కాళికా జనని ధూర్జటిని గెలచునటుల నాశీర్వదించినది. అదేని యనుగ్రహమున సీత్యూహమునుబన్ని ధూర్జటియొనర్చు కృత్యముల రహస్యముగా వెంటనంటిపోవుచు గ్రహించుచుంటిని. ఇంతసఱ కాతని ప్రవర్తన యందు కళంకము కానరాదు. భవాని యనుగ్రహమున ప్రాతఃకాలము నకు చిక్కడేని నేను ధూర్జటిని జయింపఁజాలను. రాయలవారి సమస్యను పూరించి ప్రత్యుత్తరమియఁజాలను. ఈ కార్యకరణమునందు “రామకృష్ణ! నీవు జయమునందఁగలవని పెద్దనాడు లాశీర్వదించిరి. అట్టి పెద్దలమాట న్యర్థమగునా? భవానిదయ నాపై తిప్పిపోవునా? విధియెల్లున్న సల్లగును. ఈరాత్రి యాధూర్జటి యింటియరుగుపై విశ్రమించి గృహమునగల్గు విశేషములేవేని గ్రహించెదగాక.

(అరుగుపై విశ్రమించుచు)

(ఏభీగుమ్మమును తెరచుకొని ధూర్జటి పోవేసించుచు)

ధూర్జ—నిశీధము దాటనున్నది. రామామణి నాకొఱ కెదురుచూచుచుండును. శీఘ్రముగ దానియింటికీబోయి వేకువనే రహస్యముగా మరలివత్తును. నా యీకార్యము పాపభూయిష్టము. రాయఁడు నన్నుగూర్చి స్తోత్రముఁజేయుచు యిచ్చిన సమస్య నాస్థానమునఁగలవారిలో నొక్కరును పూరింపఁజాలరైరి. నిశ్చయముగా

గీ॥ మధిత మధురిమసారంబు ♦ మగున, యెల్ల
రఁగులనెసంగు శృంగార ♦ మనదృశమని
శాస్త్రములవ్రాయు పండిత ♦ సమయమెట్లు
లనుభవింపక యవగత ♦ మగును మదికి॥

ఇప్పటికే జాగ్రత్తనది.

(నిష్క్రమించును)

రామ—(లేచి) గీ॥ వారకాంతాసమాలోక ♦ వాంఛమదికి
దగులకుండిననాటికే ♦ ధన్యుడతఁడు
కలితకాకలకలనాద ♦ కామినీమృ
దూక్తి మదిసోక సోకునే ♦ యుక్తి మదికి॥

బాగు బాగు. కృష్ణరాయఁ డేమనియెను?

“స్తుతమతియై.....మాధురీమహిమ॥—” ఫలము
నకుఁ గారణము నిరూపింతునా?

హా! తెలసెన్॥—(ఆగి) ఎట్లు తెలియగలను. ఈతని సంభాషణ
మునుబట్టి నిశాసమయమున తనకే యెదురుచూచుచున్న ప్రియురా
లిని కలసికొనఁబోవుచున్నాడని తెలియవచ్చుచున్నది. కామాంధు
లకుఁ గన్నులు కానరావు. తదుపరి చక్రవర్తిమునుగూడ తెలిసికొన్నంతనే
సమస్యాపూర్ణమొనర్చుగాక.

(నిష్క్రమించును)

(తెరపడును)

ద్వితీయ రంగము.

రంగము—వేశ్యాగృహము.

(రామలింగఁడు ప్రవేశించును)

రామ—ఏమిచిత్రము! లోకమున నేరీతి దుర్మార్గులు ప్రబలుచున్నవి?
ఆసేతుహిమాచలపర్యంత మెచ్చటచూచినను గుణము కాన
రాకున్నది. ఇందు చిత్రమేమున్నది? ఏనాఁ డన్యజేశీయులీ పవిత్ర
భూమిని కాలిడిరో నాటనే విషబీజ మంకురించినది. ప్రవర్ధము

మహామూలమును ముక్త్యమును సత్కర్మము
మహామూలమునను వి. పరివర్తనము నధర్మానంతర మధర్మ
మును, నధర్మానంతరము ధర్మమును కాలానుసరణి ననుసరించి
వచ్చుచుండును కాదా? మానవుడు కర్మబద్ధుడనుకాదా?
దుర్మగమున జనించినవానికి దోషము గుణముగనే కానుపిం
చుట సృష్టిచిత్రముగాదా?

చ॥ కరము వికారమన్మయం • గాదగు వస్తుచయంబు కాలవై
ఖరిని మనోహరణంగుచు • గ్రాలుటజూడమె ఛాత్రియందునో
గరళము ప్రాణమగ్నిదేవు • కాలమునందు సుధాసమంబుగా
వరలుచు రోగజాలముచు • బాపజే యాయువుకల్గియుండినో॥

ఇట్టి దుష్కర్మము మారిపోయి శుభదినములు రాగలవు.
హృదయరాజమా! ఒకచూరు ధూర్జటి వేశ్యాగృహమున నొనర్చు
చున్న కార్యమేమియో చూచివత్తిము. (అంగీచూచి) ఏమాకాంత!

మ॥ తనమంతరని నాదనంకలన చి • త్తంబందు నిద్రించు మా
రుని మేల్కొల్పుచుతన్నజూచుజనులన్ • రుద్ధాత్ములంజేయ॥
గనులంజూచుచు నవులన్ దెలుపుగా • గావించుచున్ మించనే
జనముల్లోరరు దోషికాడితడు వే • శ్యావృత్తి దుర్దోషమా॥

ఇంతవఱకు ధూర్జటిమాత్రము దోషికాడు. ఏకవర్షీనృతుడు.
ఈతని దోషము గుణముగనే మారుచున్నది. కృష్ణరాయా! ధూర్జటి
కవితయందలి మాధురికి యీవారకాంతయే కారణము. గ్రహించితిని.
పాపము బహిర్గతము కాకుండునా? (కవాలము చప్పుడుచేయును)

రామ—(చూచి) ఈశబ్దమునువిని ధూర్జటి యిట వచ్చుచున్నాడు.
ఈతని నియ్యోడ పలుకరింపరాదు. ముఱు నింటికిపోవు మార్గ
మధ్యమున కలసికొందును. (నిష్క్రమించును)

ధూర్జ—(ప్రవేశించి) ఈశ్వరమునకు గౌరవమును జూపించుచున్నాను. రామా
మణియును కవాటమునుండి యెవ్వరో తొంగిచూచిట్లున్నది
చెప్పినది. ఇచ్చట మనుష్యసంచారము కానవచ్చుటలేదు.
తెల్లవారనున్నది. (అటునిటుచూచి) జనము నడయాడుకాలము
కావచ్చినది. బహుశః కలవరించియుండును. రామామణీ!
తూర్పు తెలతెలవారుచున్నది. పోయివచ్చెదను.

(నిష్క్రమించును.)

(తెరయెత్త రామలింగండు ధూర్జటి కెదురుగా వచ్చుచు)

రామ—అయ్యా! యెచ్చటినుండి మీరాక?

ధూర్జ—(చూచి) ఎవ రాపించునది?

రామ—నేనే. తెనాలిరామకృష్ణుడను. ఎచ్చటనుండి చాలవేగిరముగా
వచ్చుచున్నారు?

ధూర్జ—(తనలో) ఈతఁడు నా చరిత్రమును గ్రహింపలేదుగదా?
(ప్రకాశముగా) ఇచ్చటికే పోయివచ్చుచున్నాను.

రామ—ఇట్టి నిశానమయముల సంచార మెప్పుడు వ్రారంభించినారు?
నే నీరాత్రి చిత్రమైన కలగని వాని యభిప్రాయమును అందలి
యదార్థమును తెలసికొనవలెనని వచ్చితిని.

ధూర్జ—ఏమది?

రామ—ఏమియునులేదు. మనయూరి బైటిమేడలోని రామామణితో
మీరు సంభాషించుచున్నట్లు కలగంటిని.

ధూర్జ—(తనలో) ఔరా! తుంటరి! (ప్రకాశముగా) అయ్యా! కవి
చూడామణీ! యీరాత్రి యెట్టి నృపుమువచ్చినది. నీవు హాస్య
గాడవు. రే వుదయమున చెప్పరాదా? అనుష్టానము లొనర్చు
కొను సమయమైనది. పోయివచ్చెదను. (ముందునకు వచ్చి)
యెంతరహస్యముగ సంచరింతుమన్నను యీవ్యాపారముల

యితరుల కంటబడుట యదార్థము. నాకుఁదగిన పరాభవముఁ జేసినాఁడు. (నిష్క్రమించును.)

రామ—చెప్పడివి శ్రీరంగసీతులు. చేయునవి సానియాడిగములు. ఇప్పటికి సమస్యాపూరణమంత కష్టకార్యముగా కానుపించుట లేదు. ఏదోవిధమున ధారానుసరణిని పూరించినచో యందలి భావ మభావమైయుండునుగదా! ధూర్జటివెంటనంటి యాతని చరిత్ర మామూలగ్రము గ్రహించితిని. ఆతఁడు సామాన్యుఁడా! ఇప్పటికి స్వేచ్ఛమై కవితను నడిపింపఁగలసాహసి యాయాంధ్రావని నీతఁడొక్కఁడే. దురదృష్టమున నీ దుష్కార్యమునకు బాల్పడినాఁడు. మచ్చునకైన నీతనియందు దుర్గుణము కాన వచ్చునా? కృష్ణరాయేంద్రా! ధూర్జటికవితయందలి మాధురీ మహిమ యెట్టిదియో తెలసికొమ్ము.

హా తెలసెన్ భువనై కమోహనో

ద్ధత సుకుమారవార వని * తా జనితా ఘనతాపహర సం
తత మధురాధరాధర ను * ధారసధారలఁ గోలుటఁ జమీ॥

ఒకవేళ రామకృష్ణుఁడు చమత్కారిగావున నీరీతిఁ బూరించె నందువా ధూర్జటియే సాక్ష్యముఁ జెప్పఁగలఁడు. అన్య లీసమన్యను పూరింపఁజాలరు. ఇందు రామకృష్ణుఁడే విజయుఁడు.

(నిష్క్రమించును)

(తెరపడును)

చతుర్థాంకము.

తృ తీ య ర ం గ ము.

రంగము—కృష్ణరాయని యాస్థానము.

(కృష్ణరాయఁడు, తిమ్మర్పు, ధూర్జటి, తాతాచార్యుఁడు
మొదలగువా రుపవిష్టులై యుందురు)

కృష్ణ—సచివాగ్రణీ! నేఁడు పండితసభయని చెప్పియుంటిమిగదా! రావ
లసినవారందరును వచ్చినారా?

తిమ్మ—కథానాయకుఁడు రామకృష్ణుఁడుగాక మిగిలిన వారందరును
యర్హాసనములయందున్నవారు.

కృష్ణ—పండితర్షభులారా! ధూర్జటికవీంద్రునిఁగూర్చి మీకిచ్చిన
సమస్యపూరణమునందు కృతకృత్యులరేనా? మీ ముఖలక్షణ
ములుపలక్షింప మీరు వ్యర్థప్రయత్నులుగా దోచుచున్నది.
రామకృష్ణుఁడు పదునేనుదినములు గడువొనంగినచో బూరింతు
ననియెను. అట్లేయఁటిని ఇందనుక సభకురాలెదు.

(సేవకుఁడు ప్రవేశించును)

సేవ—రాజేంద్రా! సరసకవి వచ్చియున్నాఁడు.

కృష్ణ—శీఘ్రముగ బ్రవేశపెట్టుము. పోయి రామకృష్ణుని దోడ్కొని
రమ్ము.

సేవ—మహాప్రసాదము. (నిష్క్రమించును)

కృష్ణ—ధూర్జటికవిచంద్రమా! కాశహస్తీశ్వర మహాత్యమును తెని
గించినందుల కెంతయును సంతసించితిని. మీ యనువాదమింత
మార్దవముగ నుండుటకుఁ గారణము మీరైన వచింతురా?

ధూర్జ—దేవరసంకల్పబలమే దీనికిఁ గారణము. ఈకవిజనమందలి
యందు నన్ను బేర్కొని యీ కార్యమునకు నియోగించుటయే
కారణము.

తాతా—కాదుకాదు. రామలింగఁ దాస్థానమున జేరినప్పటినుండియును లింగమతము ప్రబలుటచేత మీకును లింగనిమిత్త మనుకూల మగుటను శివదీక్షాపరుఁడైన యీతఁడు మీకు రుచించు చున్నాఁడు.

(నరసకవి ప్రవేశించును)

నరస—స్వామీ! తమ యాస్థానమునఁగల పండితులనందరిని జయించి వచ్చితిని. బహూకరింతురా?

కృష్ణ—అయ్యా! పరిశేషముగ మారామకృష్ణులవారు మిగిలియున్నారు. వారితోడనుగూడ చర్చ జరిగినయనంతరము బహూకరింతును.

(రామకృష్ణుఁడు ప్రవేశించును)

కృష్ణ—కవిచంద్రమా! ఈయాసన మలంకరింపుము.

రామ—చిత్తము.

కృష్ణ—రామకృష్ణ కవిచంద్రమా! నాయాజ్ఞ నుమీరి వర్తించుచున్నావే.

రామ—దేవర యన్నముఁ దినువాఁడను దేవరమాటకు యడుగు దాటుదునా?

కృష్ణ—ఇంతసఱకేల సభకు రావైతివి.

రామ—సభ యనుమాట తెలియుదును. రావలెననియును తెలియుదును. కాని రాజాలనైతిని.

కృష్ణ—అందులకుఁ గారణము?

రామ—దేవరకుఁ గృతియిచ్చుటకుఁగాను శ్రీపాండురంగని పవిత్రచారిత్రమును స్వర్ణయోగచింతామణియను నొకమహాప్రబంధమును వ్రాయుచున్నాఁడను. అందులో స్వర్ణయోగచింతామణియను ప్రబంధమునకుఁగాను కథాక్రమమును సవరించుచుండ పెద్దన-
తిమ్మన—రామరాజభూషణుల మనుచరిత్రము—పారిజాతంఁ

పారణము—వసుచరిత్రములయందలి కొన్ని విశేషములు కాన
వచ్చినవి. అందుల కవ్వారి కవిత కచ్చెరువందుచుంటిని.

కృష్ణ—నమని?

రామ—పెద్దన

ఉ॥ పాటునకింతులోర్తురె కృ + పా రహితాత్మక సీవు త్రోయ ని
చొట్ట భవన్నభాంకురము + సోకె కనుంగొనుమంచు చూపి య
ప్పాటలగంధి వేదన నె + పంబిడి యేడ్చె కలస్సనంబుతో
మీటిన గబ్బిగుబ్బ చను + మిట్టల యశ్రులు చిందువందఁగాన్॥

తిమ్మనార్యుఁడు

ఉ॥ ఈనునబుట్టి డెందమున + మెచ్చిన శోకదవానలంబుచే
గాసిలియేడ్చె ప్రాణవిధు + కట్టెమటన్ లలితాంగి పంకజ
శ్రీసఖమైన మోముపయి + చేలచెరంగిడి బాలపల్లవ
గ్రాసకమాయ కంఠ కల + కంఠవధూకలకాకలీధ్వని॥

రామరాజభూషణుఁడు,

శా॥ ఆజాబిల్లివెలుంగు వెల్లికలదొ + యనేక రాకానిశా
రాజశ్రీసఖమైన మోమున పటా + గ్గింబొత్తి యెల్లెత్తి యా
రాజీవాననయేడ్చె కిన్నరవధూ + రాజత్కరాంభోజ కాం
భోజిమేళి వివంచికారవసుదా + పూరంబు తోరంబుగాన్॥

ఈ విశేషములగాంచి కాన్యకవ్యక యేతీరుసుమములచే యలంక
రింపబడుచున్నదని యాశ్చర్యమగ్ని మానసుఁడనై యిటకురా మరచి
పోయితిని.

కృష్ణ—రామకృష్ణ! ఇందలి భావమేమియని నీ యభిప్రాయము?

రామ—స్వామీ! అభిప్రాయమేమున్నది? నాకుఁజూడ అల్లసానిపెద్దన్న
అంటిటునేడ్చెననియును ముక్కుతిమ్మన్న ముద్దుముద్దుగ నేడ్చె

ననియును భట్టమూర్తి బాపురని యేడ్చెననియును స్ఫురించినది.
ఇందు దోషమేమున్నది?

కృష్ణ—(తనలో) ఔరా! ఈతఁడెంతప్రజ్ఞావంతుఁడు! మదాస్థానపండి
తుల నందరిని అందునను నేను మెచ్చుకొని గండపెండేర మొనఁ
గిన పెద్దనాద్యుని సహితము తిరస్కరించినాఁడు. (ప్రకాశముగా)
రామకృష్ణ! అపద్యములయందు నీవు వికటకవివి గావున విచి
త్కారమును జూపి మాకానందమును గూర్చితివి. అందు దోష
మేమియునులేదు.....వింటివా? ఈనరసకవి యాస్థాన
మునగలవానిని గెలచివచ్చితి ననియును బహుకరింపుమనియును
కోరుచున్నాఁడు. నీవీతనితో శాస్త్రవాదముఁ జేయవలసి
యున్నది.

రామ—చిత్తము. అయ్యా! కవిచూడాము! ఇంతవఱకు కల్లేఖనంబునఁ
బ్రజ్ఞావంతుఁడును లేవలసిద్ధులయందు నేర్పరియునగు పండి
తుఁడు కానరాఁడు. ఈ రెండుపనులును మీరు చేయఁగలరా?

నరస—ఈరెంటిని నేర్పకున్న నేను పండితుఁడ న్నెఱుకఁగలను? వలయు
నెడల మా శిష్యుఁడే యీపనిని చేయఁగలఁడు.

రామ—తమశిష్యుఁడు వెంటలేదుగదా? శ్రమపడి పిలువననరసములేదు.
అఘువుగనే పోవచ్చును. ఈపద్యమున దోషములున్న నేర్ప
రింపుఁడు.

మ॥ గననీహరగురామ పద్మ ధళరం ♦ గత్కిర్తిచాణూరమ
ధ్వజశుక్రాక్షి కల్లేభరాణ్మృగపతి ♦ తైలోక్య దామోదరా
యనగా శంఖరవాంఛితార్థ దగదా ♦ ద్యుస్రైకపాణి జనా
ర్థన దానేపకనైరి విగ్రహము కం ♦ ధామిత్ర విందాధిపా॥

నరస—ఏమిపద్యమిది? అపశబ్దములు కొలదిగనే యున్నవే? చాణూర
మధ్వజ, జనార్థన యిత్యాది పదములు దోషభూయిష్టములు.

రామ—(నవ్వి) బాగుబాగు. నరసకవి! నా పద్యమున తప్పులు
న్నవా? స పదాలారా! వింటిరా ఇందు తప్పులున్నవట.
చాణూరమల్, హనయని విరచి చదువవలయును. (నిర్లక్ష్యభా
వముతో) ఈస్తోత్రమున కర్థముఁ జెప్పఁగలవా?

చ॥ తెలియని నన్నితప్పులని • దిట్టతనాన సభాంతరంబునకొ
బలుకఁగ రాకురోప పలు • మా టుపిశాచపుసాడెట్ట నీ
వలికిననోట దుమ్ముపడ • భావ్యమెఱుంగక పెద్దలైనవా
రల నిరసెంతువా పెగడ • రాణ్ణరనా విరనా తునా భునా॥

చ॥ ఒకని కవిత్వమందెనయు • నొప్పులుతప్పులు నాకవిత్వమందొ
కనికఁ దప్పుపట్టుపని • యుండదు కాదని తప్పుపట్టినకొ
మొకమఱు క్రిందుగాఁదిగిచి • మొక్కలువోనని నిష్పకత్తితో
సిక మొదలంటఁగోతు మఱి • చెప్పనఁగొట్టుదు మోముదన్నదున్॥
(నరసకవి సిగ్గుపడి నిష్క్రమించును)

కృష్ణ—కవించడమా! సుశోషమాయె. సమన్యాపూరణముపూర్తి
యైనదా?

రామ—చిత్తము. కాని దేశర నొకవిషయమున ప్రార్థించుచున్నాను.
తామును కావ్యచిత్తేతిలరు. తమకుఁ బ్రత్యేకమెఱిగింపవలయు
విషయముండదు. రవి యెఱుంగనియది కవి యెఱుంగును.
నేను రచించిన పద్యమునుచూచి యానందపడవలసినదేగాని భావ
మునుమాత్రము విశదీకరింపవలసినదిగా కోరరాదు

కృష్ణ—కవిచూడామణీ! అల్లనే, ఏదీపద్యమును చూపుము.
(రామలింగఁడు కాగితముఁగిచ్చును.)

ధూర్జ—(అనలో) ఇంతవఱకు నాగొంపమును దక్కించినాఁడు.

కృష్ణ—(చూచి) ఏమి రామకృష్ణా! యిదేటి యన్యాయము. కేవలము
బ్రహ్మచారిని వేశ్యాలోలుడని నిరూపించుచున్నావే? ఇందు
లకుఁ గారణము?

రామ—దేవరను కారణ మ్మడుగవలదని యీవఱకే విన్నవించుకొని
యున్నాను.

కృష్ణ—మరచితిని. రామకృష్ణకవిచంద్రమా! మరచితిని.

మ॥ లలితాలావకళాకలాపములకే • లాక్షణ్య జేయూతగా
దలపోయు చతురాశ్యరాణికవితా • ధారుండవై భావనం
కలితావాప్తి ననంగరాట్నధల వి • ఖ్యాతుండవౌమంచునే
విలనత్కిర్తినుతిచుఁ గాఢికృప నా • వీరుండవల్పుండవే॥

సీ॥ ఆచార్యునదలించి • యాహ్వానమునజేర
యత్నంబుజేసిన • యట్టినాఁడు
రామభూషణకృత • గననస్పృబంధంబు
దోషయుక్తంబని • ద్రోయునాఁడు
సప్తాంగరాజ్యంబు • సుగ్రహించియొసంగి
హర్షంబుగూర్చిన • యట్టినాఁడు
పెద్దన్న వ్రాసిన • పద్యాలలోపాలు
జూపిమెప్పింపఁగ • జూచునాఁడు

నేచుజేసిన మేలెద్ది • నీకులేదు
ధలముఁ గోరవునీవును • భస్యమతివి
యాయదలఁచితి బహుమతి • నిష్టమేదో
కోరుకొనుమయ్య హస్తంబు • గూర్చుమయ్య॥

రామ—అయ్యా! కృష్ణరాయనార్యభౌమా! తాము దానకర్ణులరని
బాగుగా తెలియుదును. కాని

గీ॥ కాళికాదేవి కృపను నా • కహరహంబు
కొఱఁతలేకుంట నేమియుఁ • గోరఁబోను
మనుజమాత్రులు శక్తులా • మహినియెపుడు
కొఱఁతలందీర్చ నొకవేళ • కోరుకొనిన॥

కృష్ణ—ఓరా! ఈతఁ డెంతమాటయనినాఁడు. నాయంతవాఁడను బహుమతి నొసంగెద కోరుకొనమన వలదని నిరాకరించినాఁడు.
(ప్రకాశముగా) రామకృష్ణ! నీవుగడించినధనమంతయు నెచ్చ
టిది. మదాస్థానములోనిదికాదా? ఆకాళిక యెచ్చటినుండి
యైనను తెచ్చియిచ్చినదా?

రామ—ఆదేవి యనుగ్రహమున నేనే సంపాదించుకొంటిని.

కృష్ణ—ధనమథాంధ్రుడే నిట్లుపల్కితివి. ఒకవేళ నీధనమంతయులాఁగు
కొని భ్రష్టునిగా పురమునుండి వెడలనడచిన యేమిచేయఁ
గలవు. సన్యాసివై బైక్ష్యమునకు బాల్పడ వలసినదేగదా?

రామ—స్వామీ! ప్రస్తుతపు పరిస్థితులు కారణముగా నేను సన్యాసము
పుచ్చుకొనుటకు సిద్ధముగ నేయున్నాను. నాయంత నేనే పుచ్చు
కొనవలెననియుంటిని. దేవరయే యిప్పించుచున్నారు. సంతోష
నూయె. స్వర్ణయోగచింతామణి ప్రబంధమహావ్యూహము
బన్నుటకట్టి తురీయశ్రమమెగాని యుపకరింపదు.

కృష్ణ—నీ నుచులు విపరీతముగ నేయున్నవి. నీకేమైన పిచ్చపట్టినదా?
నలయు బహుమతిని యిప్పటికై నను కోరుకొమ్ము.

రామ—స్వామీ! నాకు పిచ్చయే పట్టినది.

కృష్ణ—కవిచంద్రమా! ఈ యసందర్భపుమాటలేల?

రామ—లేదులేదు. నాకునిజముగ పిచ్చయే పట్టినది. జాడ్యనివర్తనా
సామర్థ్యముగల యోషధి యెల్లుదొరకునాయని విచారించు
చున్నాను. భవాని యనుగ్రహమున దేవర వాచానుసరణిని
తురీయశ్రమధర్మముల నెరవేర్చుసందర్భములయందే గిరిగహ్వ
రములయందైన కన్నట్టకుండునా? దొరుకగలదు. నిశ్చయముగ
దొరుకగలదు. అమృతహోమోషధి ప్రారంభమున కటువుగనే
కాన్పించును. కాని నేవించినయంత కలవిషయము బోధపడ
గలదు. ఈరామకృష్ణుడింకను మీకు చిరవరిచయుండుకాలేదు.

అకారణమున నానుడులు మీకు విపరీతముగనే యుండును.
నేను బహుమతిని గైకొనలేదని యంతరాధాంతమా! అద్దాని
కొక యజ్ఞస్మారకవ్యాధి గల్పింతువా?

గీ॥ బహుమతులఁగోర రాజుల ♦ ప్రాధనంబు
లొల్ల, కాళికాదేవినే ♦ యెల్లవేళ
మనమునందున దలచుచు ♦ మనలువాడ
రాచబాధలుపడరాదు ♦ నీచభంగి॥

(నిష్క్రమించును)

కృష్ణ—మంత్రిసత్తమా! రామలింగని నేను హాస్యమునకుఁగాను భయ
పెట్ట అర్థముజేసుకొనక సభనవలిపోయినాఁడు. బ్రాహ్మణ
కొఁసము తృణకణమునందలి యగ్నిచందము. నేటికీ సభ చాలిం
తము. ఆతనికర్హమైన బహుమానమును విచారించియే యుంచి
నాను. కేపటిదినము కొలువుకూటమునకుఁ గొనిరండు. అర్హిసిం
హాసనమున సభిష్ఠితుని జేయవలయును.

తిమ్మ—చిత్తము.

(నిష్క్రమించును)

(తెరపడును)

శ్రీ తెనాలి రామకృష్ణచరిత్రము.

పంచమాంకము.

ప్రథమరంగము.

రంగము—వేశ్యాగృహము.

[ఒంటరిపాటున శ్యామల ప్రవేశించును.]

శ్యామ—ఇదేమి యన్యాయము? మాసరస్వతి ప్రవర్తనము పూర్తిగ
మారుచున్నదే?

చ॥ సరసుడు మంత్రపుత్రుడు ♦ చక్కనివాడు లభించియుండగా
నిరసనబుద్ధి జూచెడివి ♦ నీతియెకాడదు చెల్లెలా మహా
డరిమగు వేశ్యధర్మమన ♦ దానదియక్రమ కార్యమంచను
ఎరుగదు లోనినర్తనము ♦ నేర్పడబోవదు చెప్పిచూచెడిక॥

సానికులమున జనించియును సంసారినగుదు ననుచున్నది. ఎవరి
పిల్లధర్మములను వారు నిర్వహించుకొనుటయందు దోషమేమియున్నది?
భగవానుడు మా నుదుట మేమీతీరున నుండవలసినదిగా మూడు
పంక్తులను వ్రాసియున్నాడు. జాత్యుద్ధరణమున కెన్నిసంస్థలు బయలు
దేరిననేమి? కులగుణము లెన్నటికిని మారనేరవు. అయ్యవి నంశ
పరింపరానుగతిములే. (వదిలించి) అదిగో సరస్వతి యియ్యెడకే వచ్చు

చున్నది. దాని కేదియోవిధమున నచ్చుజెప్పి మంత్రిసూనుని యను
గ్రహమునకుఁ బాత్రవుగా యత్నింపుమని బోధకేయదుఁగాక.

(సరస్వతి ప్రవేశించును.)

శ్యామ—అమ్మాయీ! సరస్వతీ! నీ కొఱకు రావలెననుకొనుచుండ
నీవే వచ్చితివి.

సరస్వ—ఎందులకక్కా?

శ్యామ—ఏమియును లేదు

గీ॥ తిమ్మనార్యుని పుత్రుఁడు • తిరుగుచుండె

నీకునై యంచు నింటిని • నిజముచెపుమ

హర్షమేదేనిఁగూర్చితె • యతనికీపు

తెలియఁజేయుము కలమాట • తెల్లముగను॥

సరస్వ—ఎంతటి చమత్కారమే? అమ్మచెప్పియుండలేదా? తెలియని
యట్లు మార్గదర్శనంబే?

శ్యామ—ఏమో! నాకేమియును తెలియదు. అసలు విషయమేమి?

సరస్వ—ఏమున్నది. తిమ్మనార్యుని కుమారుఁడు దేవాలయములో
కళ్యాణమునాఁడు నన్ను చూచినాడట. అప్పటినుండియును
నాకొఱకు తిరుగుచుండెననియును వేళ్ళలకు వివాహము కల
ధర్మము కాదుకావున నింక నాపిచ్చు మానుమరియును చెప్పి
అమ్మ సన్నాతనితోఁ బొందునకై ప్రోత్సహించినది.

శ్యామ—నీవేమి సమాధానము జెప్పితివి?

సరస్వ—పలదంటిని.

శ్యామ—నీవు నిశ్చయముగ నిందు పొరబడితివి.

సరస్వ—పొరబాటేమియున్నది?

శ్యామ—ఏమియున్నదా? మంత్రియును రాజు తుల్యుఁడే.
రాజునుమించు ధనీకుఁడే. అతనిని జెట్టబట్టితివేని యపారధన

మన నిరంతర సౌఖ్య మనుభవింపఁగలవు. నీకుఁ గొడువ
యేమియుండును?

సరస్వ—మనమెన్నఁడును దర్శింపఁజాలము.

శ్యామ—అదేమే! అట్లనియెదవు.

సరస్వ—మనకులపువారల కన్ని కెంత చిచ్చున్నను తృప్తియుండనటుల
యెంతయైశ్వర్యమున్నను తృప్తియుండదు. అదియునుగాక మన
కౌతంభమున్నను నృద్ధాప్యమునచ్చుననికే చేతఁ బుచ్చినవక్క-
యైన నుండదుగదా?

శ్యామ—నీయుఁజూసము బాగుగలేదు. మంత్రిపుత్రునికన్న నెక్కుడు
వారుండురా? అంతికిన్న నీవాంఛితముల నీడేర్చువారు, నీవు
కోటఁదగినవారుండురా?

సరస్వ—మాయల వచరించు గోసాయిజాతిలేదా?

శ్యామ—ఏమీ! గోసాయిబృందమా?

సరస్వ—మనకులయునదే యవనిత్యముఁ జేసినను ధనమేగదా! గోసాయి
జాతివారు బంగారుఁజేయ సమర్థులు.

శ్యామ—సరస్వతీ! బంగారాదులను జేయఁగలవారిప్పుడు లేరుగదా!
ఉండియుండిన ధన్యులమేకాఁగలము.

సరస్వ—లేకేమి యిచ్చటికిని యుండియున్నారు. కొలఁది కాలమునకుఁ బూర్వ
మొక బైరాగి మనశ్శూన్యమున కనతిదూరముననున్న యశ్వత్థ
నృపుఁడనీడ నేదియో జపించుచు తనచుట్టుఁజేరినవారి కేవియో
మందులనిచ్చుచుండెను. ఆతఁడొకవార మందుండునని కాలఁ
డిచ్చుయోషధులు కారణముఁగా చిరికాలార్జితములైన వ్యా
ధులునెఱుఁగము మానజొచ్చినవను వదంతి బయలుదేరినది.
అమ్మయును తన వంటజతించిన సంకటములు నివారించుకొను
టకుగాను మాయోపాయమున మనవిధియగుపైకీ గొనివచ్చి

కొంతకాలమునకు చలియను నెలముబెట్టి లోపలిసావిడిలోనికి
గొనివచ్చినది.

శ్యామ—ఆయన యిప్పుడున్నారా?

సరస్వ—ఆతఁడెన్నఁడో మాయకాఁడు. సన్నాసులు నాధారణముగా
గృహస్థులయిండ్లయందేయుండరు. అందున నితఁడు వేశ్యా
గృహముఁ జొచ్చినాఁడు.

శ్యామ—ఎటునున్న నేమి మనస్సు నిబ్బరముగానుండిన చాలును.
భయములేదు. ఆతనినిఁ జూచిన తమరమ్ము.

సరస్వ—నిన్ను గొనిపోవుట కేనచ్చితిని. అమ్మ తీసుకొనిరానలసిందిగా
చెప్పియున్నది. ఇంక కొంచెము కథమిగిలియున్నది. వినుము
పోవుదము.

శ్యామ—ఏమది?

సరస్వ—ఏమియునులేదు. మనలోపలినావిడి యాయనకుఁ జాల సౌక
ర్యముగా నున్నది. ఇంటిలోనికి వచ్చిసప్పకొనుడియును, పాల
కనియును పెరుగుకనియును నెలముఁబెట్టి దినమున కై ద్దారు
నరాలనీయ నారంభించినాఁడు. అమ్మ యిదిచూచి యాయన
యొద్ద స్వర్ణయోగమంత్రముండునని యూహించి దానిని బొంద
నవేక్షిగలదై “మంత్రపుత్రునితో సమాగమ మువసరములేదు.
యీ యోగినిఁజేరి యేమాయోపాయముననో స్వర్ణయోగ
మంత్రమును తెలుసుకొనుమని నత్తిడిచేయుచున్నది. బంగారముఁ
జేయ యత్నించినచా రనుభవములో నెందరు భ్రష్టుకాలేదు?

శ్యామ—సరస్వతీ! బాల్యమునుండి నేలనోగాని నీబుద్ధి వ్యతిరేకభావ
ములనే బల్కుచుండును. యోగినిఁజేరి మంత్రము గ్రహింప
రాదా?

సగన్వ—నాకునలదు. అట్టి దుర్మార్గముల నేను చేయను. (స్మృతినభిస
యించి) అదిగో! అమ్మ మఱల పిలుచుచున్నది. రమ్మ
పోవుడము (నిష్క్రమింతురు)

(తెరచును)

ద్వితీయ రంగము.

రంగము—నేశ్వరగృహము.

(కృష్ణాజనమునై శ్యామల సరుంజీయుండును యోగివేషమున
రామలింగుడు ప్రవేశించును.)

రామ—పొందుటకు చుక్కభయము మరుష్యదేహమును, అందునను
పురుషజన్మమును పొంది తన హితమునుగూర్చి యోచింపని
వానిగతియే యుగోగితి. అది ధీరలక్షణముగాదు.

గీ॥ మత్తమాతంగ భంజకుల్ ♦ మహినిగలరు
యెదిరి మృగరాజునిధియించు ♦ ప్రధితబలులు
కలరుగాని మన్మథుడేయు ♦ కఠినబాణ
ఘాతలకెదిరి జయమందు ♦ ఘనులు లేరు॥

కావున యోకముననేని సాహసులనడగును? “కశ్యపోయోలల
నాలోచనబాధైర్నచన్వధితి” అన్నారు పెద్దలు. స్త్రీల చూపులచే
జయింపబడనివాడే తూరుడు. మన్మథబాణములచే గొట్టబడియును
చలింపకున్నవాడు శ్రీరాము డొక్కడే. నేను రామశబ్దవాచ్యుడను.
అట్టి రామశబ్దమును మన్నామమున నిమిడియుండుటను నా వయోమ
యుడు మన్మథునిజయించిన తూరునిగా నన్నొర్చునుగాక.

(శ్యామల నుద్దేశించి) శ్యామలా? నీ ప్రయత్నములు ఫలరహితములు.

చ॥ మదనవిలాసస్పృహమగు • మన్మథచాపవిముక్తసాయకం
బదియుపయోగకారియని • యాత్మలో నీవు తలంచుచుంటివా
నుదతిరో! వర్తనంబునను • శూరుడ ప్రీత్యతమోహదష్టుడీ
నదనున ధీరతాగుణము • నందనివాఁడొక ధీరబుద్ధియే॥

శ్యామల బాల్యమున నే స్వల్పకాలమో

నీ॥ తనదు కులధర్మములయందె • తానునుండె

గాని కృష్ణరాయనితోడ • గల్గినంత

న్నేహమాకాగి పూర్వపు • జేష్ఠులన్ని

వదలి వ్రొచె కులకాంత • వలెనే తాను॥

ఇందులకుఁ గారణముయమూ ధనము. వేశ్యకేతధనమున్నను తృప్తియొండదు. మిగులు వేశ్యలను వాంఛితముల దృష్టిపరుపజూచుచుండురు. ఈయది వ్యర్థమనియును నిద్దానికేగారణమును తెలియరు. విచారింప ప్రీతి లాభరిణములతోడను నైశ్వర్యములతోడను సన్మానింపఁబడుచున్న మానవులను జలగలవలె పీల్చుచున్నారు. జలగ కేవలము రక్తాక్షిగిలది కావున రక్తియునుమాత్రమే పీల్చుచున్నది. కాని వేశ్యలు మానవుల సర్వస్వమును పీల్చినై చెదిరు. ధీరులు వేయి దుఃఖములనయిన భరింతురుగాని దుష్టురాలగు ప్రీతలనగల్గు దుఃఖమును మాత్రము భరింపజాలరు. వేశ్య దుష్టురాలుగాక గుణవతియగునా? రాయని చెట్టబట్టుటచే శ్యామల యౌతయును ధన్యురాలు. అందువలననే పాతివ్రత్యధర్మములను నెరపుచున్నది. శ్యామల దోషరహితియని రాయఁడు నమ్ముచున్నాఁడు. సర్వవిధముల ప్రీతికన్న పురుషులే దుస్వభావులు.

ఈవిషయమున రాయని విముఖునిగా జేయుటయే నాప్రయత్నము. అవాంఛితకేగ వా యీతరుపాటు పడుట. కాని గోరుచుట్టుపె

రోకటిపోటన్నట్లు శ్యామల రాయని వదలి వన్నేకోరుచున్నది. కాదు కాదు. రాయనివదలి సన్నుఁగోరునా? రాయఁడుకలఁడు. సన్నును గోరుచున్నది. వెలయాలికి మగలసంఖ్యయేల? సన్నుఁ గోరుటకలఁ గారణమందునా బంగారముచుజేయు విధానమును నేర్పుదునను భ్రాంతియే. నేను రాయఁడనుకాను. అంతటిభ్రాంతి నాకులేదు.

(పరికించి) నేను లేనినమయమున నా కృష్ణాజనముమీదనే యాసీనయై గోముఖని ధరియించి జపమాలఁ ద్రిప్పించుండును. నేటి దినమును నాయాసనముననే యులసి నట్లు పడియున్నది. నిద్దర దొంగ నిద్దర. శ్యామలా! శ్యామలా!

శ్యామ—(నిద్రోన్మాదచూపుచో)

గీ॥ రక్తచరరామ మాధవు ♦ రాకఁగోర
యుక్తకాలంబు గాకన్న ♦ నువిదజేరి
మలయు కోర్కెలఁ దీర్చజే ♦ నలనెఱింగి
నతిని చనియింప నింతి వి ♦ రాగమేల॥

రాను—శ్యామలా! పొరిబడుచుంటివి. దూషించుటకు నేను ముక్కు ధుడగాను. నన్ను రామయోగియందురు. నిద్రాభంగమైన దేమో! తెమ్ము పలుశ్రమలఁ బడుచుంటివి.

శ్యామ—(సమాపించి) నావీరా! ఎప్పుడువచ్చితిరి?
రాను—శ్యామలా! నీ ప్రవర్తనము తెలియవచ్చినది.

చ॥ తెలిసెను నీదువాంఛితము ♦ తెల్లముగానిక శ్లేషమాటలన్
బలుకఁగ నేల నీవు విను ♦ బాపపుకార్యము నేనుజేయ నీ
కిలిగిన పుణ్యలేశమును ♦ గానక వ్యర్థముఁ జేసికొన్న నే
నిల గణియింపగాగలనె ♦ యెంత ప్రయత్నముఁ జేసియేనియు॥

మఱియును

గీ॥ వివిధసుఖముల నొసంగెడి ♦ వెలవెలంది
 ధర్మపత్నియె సుగుణముల్ ♦ తరుగుగాడె
 చిత్రకార వినిష్ఠిత ♦ చిత్రసుమము
 సురభి మధువుల బొందంగ ♦ జూచినావె॥

నీతోడనా సమాగమము. కృష్ణరాయనివేశ్య పత్రికతయన విని
 యున్నాను. ఇదేటిన్యాయము.

గీ॥ ప్రభుని వంచించి పరునికై ♦ ప్రాకులాచు
 దురితబుద్ధివెయంచును ♦ దొలుత తెలియ
 జోగి సుపర్కగరిమను ♦ జోగియగుట
 ఫలమటంచును తెలియుము ♦ పడతినీవు॥

నా మనోవృత్తము సర్వమెఱంగిన నీవిట్లు నన్ను కోరడగునా?
 అదియునుగాక యీకాలములో సానులు పత్రికప్రితులగుచున్నారనుమాట
 నువినియున్నాను. దోషమాకాదా?

(కృష్ణరాయడు ప్రవేశించును)

శ్యామ—స్వామీ! తమసంభాషణమువలన కాము పండితులనియును
 యేకపక్షీ ప్రతులగనియును తెలియవచ్చుచున్నది. లోకములో
 సాధారణముగా సరసులగువారు తమభార్యలతో విహరించు
 వారైనను సుఖచమత్కారాదుల పక్షికై పరస్త్రీలనుకూడ
 రమించుచుందురు. కాదందురా?

కామ—శ్యామలా! సుఖమువలదు. సౌఖ్యమువలదు. వ్యభిచారము
 తప్పకార్యము. దూరముగబొమ్ము.

శ్యామ—లోకములో స్త్రీ కామమును దీర్చకున్న దోషమునుమా!
 అట్టి దోషవివారణమునకేగదా విశ్వామిత్రాదులు మేనకాదు
 లను కామించినవారు?

రామ—ఓహో! పూర్వపుగాధలు ప్రారంభించినావే? వారికన్న నెక్కుడు వాడ గాననియా నీ యభిప్రాయము? వారికున్న శక్తియును నాకులేదు. అట్టివారియందలి గుణగుణసామ్యమును నాకు నుండు. పరిశ్రమభోగజన్యపాపమును దానిని బోగొట్టునట్టి తపోరూప్యప్రాయశ్చిత్తాదికమును నేను చేయలేను.

శ్యామ—అయిన నా యభిప్రాయమును దీర్చరన్నమాటయేనా?

కృష్ణ—(తనలో) నేనరుజెంచునది కీవారనారియును యతీశ్వరుడును యేవియో కామరూపకములగు మాటలనాడుచుండిరి. కల తెఱఁగెఱుఁగని పూర్వము, పలుకరించినచో భావము పూర్ణముగ బోధపడజాలదని యోచించి యింతవఱకు దూరముగనుండి యీ కాంతయే దోషియని తెలిసికొంటిని.

రామ—శ్యామలా! ఇదేటికార్యము? నీ పాతివ్రత్యమునకు భంగము రాదా?

శ్యామ—వారకాంతకు పాతివ్రత్యమా! ఎంతమాట! వేశ్య వెలయా లగునుగాని కులకాంతకాఁజాలదుగదా? నాపాతివ్రత్యముమాట యిందు యీ శ్యామలాసాంగత్యమునుఁగూర్చిన యభిప్రాయము నిర్ధారణపరపుడు.

ఉ॥ కోపమువీడగానలయు ♦ కోరితి కారణముండియుంటనే
నాపలుకాలకించి నచ ♦ నంబిడు మొప్పెడిరీతి యీతరిఁ
పాపము పుణ్యమేననుచు ♦ భావములోన దలంపబోలదా
పాపము నాదికోరుటను ♦ భావ్యముకాదు పరిత్యజింపగి॥

రామ—(తనలో) ఈదినమింతవఱకు రాయఁడు రానికారణమేమై యుండును? (ఆలోచించి) నాబుద్ధి బలిమిని ప్రశ్నించిచూడఁగా నిందే యెందో యదృశ్యుడై యీ తుచ్చురాలివర్తనమును తిలకించుచున్నాఁడని తోచుచున్నది. సందేహములేదు. అట్లనే

యీకాంతలోఁ బొందునకుదుర్మొదలగు నట్లభిప్రాయమును గనపరచి యుక్తిమై నమయమును గనిపెట్టి వంచింది నేను రామ కృష్ణుడనని తెలియజెప్పుదును. ఇంతలోన రాయఁడును రాఁగలఁడు. (ప్రకాశముగా) శ్యామలా! ఈతరు బ్రతిమాలుచు న్నావుగాన,

గీ॥ దోషభూయిష్టమచుమాటఁ • దొలఁగఁద్రోసి
 నీదువాంఛను నెరవేర్చు • నాదుమదిని
 తలఁచుచుంటిని శ్యామలా • తగదటంచు
 యెంతబోధించె జెప్పిన • నెరుగ వీవు॥

శ్యామ—(తనలో) ఎటులైన నీ యోగీశ్వరుని రంజింపజేసి స్వర్గయోగ మను దివ్యక్రియను సాధింపగలిగితిని. (ప్రకాశముగా) స్వామీ! ప్రసాదమునచేతిమచుండి యొకవస్తువును వాంఛించి యుంటినని చెప్పియుంటిని. దయయుంచి స్వర్గయోగ మచోరథమును దీర్చినయంత మీరు కోరినదానిని చేయఁగలను.

రామ—నీనుండి కోరఁదగిన వస్తువేదియునులేదు. (తనలో) నిన్ను గౌరవఁ జరుపుటకే వచ్చియున్నాను. నీయభిమతమును దీర్చినతదుపరి నాయభిమతమును దీర్తునంటివి. అది న్యాయముగాదు. నానుండి యుపదేశమును పొందనున్నదానవు ముంచు నన్ను గౌరవించవలయునుగదా?

(అని చేయిబట్టకొన శ్యామల విదలించుకొనును)

రామ—ఈవిభూత్యుద్ధూళనావృత వికృతాకారముఁజూచి కన్నులు మూయుచున్నావేమి? నీకురుచింపలేదుకావలయును శ్యామలా!

“వరబింబాధరమున్ పయోరుహములున్ • నక్రాలకంబుల్ మనో
 హర లోలాక్షులుచూప కవ్వలి మొగం • బైనంత నేమాయె నీ

గురుభాస్వజ్ఞఘనంబు క్రొమ్ముడియు మా • కుం జాలవే గంగ క
ద్దరి మే లిద్దరి కీడునుంగలదె యు • ద్యద్రాజ బింబాననా”॥

శ్యామ—బేరా! మోసమాయె. రామకృష్ణుఁ డెంతకార్యమొనర్చి
నాఁడు. నేనొసంగిన “గంగకద్దరి.”బింబాననా॥ అను
సమస్యను రామలింగఁడు పూరించునని ప్రియుఁడు చెప్పి
యుండెను. ఈవిషయ మాయనకుఁ దెలియకుండునా? ఇక
మీద నావిషయమున రాయని యభిప్రాయమెట్లుండునో?

(నిష్క్రమించును)

రామ—ఈకాంత నన్ను రామకృష్ణునిగా తెలసికొని యిటనుండి సిగ్గున
వెడలిపోయినది.

కృష్ణ—(ముందునకువచ్చి) మిత్రమా! క్షమింపుము. వారకాంతా
సమాగమమును వదలుకొనుచున్నాడనని బాసఁజేయుదును.
ఇప్పటికే తడవాయె. నిన్నర్థసింహాసనమున నధిష్ఠితునిగా జేయ
వలెనని యభిప్రాయము. రమ్మ నభామంటపమునకుఁబోదము.
ఈయోగివేషమేమి చేయుచేతలేమి!

(నిష్క్రమింతురు)

(తెరపడును)

తృ తీ య ర ం గ ము.

రంగము—రాయని సభామంటపము.

(రామకృష్ణుడు, కృష్ణరాయుడు, మానవతి మొదలగువారుందురు.)

తాతా—రామకృష్ణా! ఇంక మీరాయని యాస్థానమున ప్రధానపండితుడనై యుండువుగాక.

కృష్ణ—రామకృష్ణా! నిన్నర్థసింహాసనమున సభ్యునిఁ జేయవలెనని నా యభిప్రాయము.

మఱియును నాదొక ప్రార్థనముగలదు. నీభార్యయగు మానవతి పతివ్రత. ఆయమను సుఖపెట్టుము. దైవకృపను నా యభిమతము సిద్ధించినది. మనకింకేమి కావలయును. అయిన నిట్లగుఁగాక.

భరతవాక్యము.

గీ॥ భావకవులెల్ల ప్రాజ్ఞులై ♦ పండితులయి
వెలయుచుందురుగాక యీ ♦ విశ్వమునను
అరయ పతిభక్తి కాంతల ♦ యందు స్రవలి
భరతఖండంబుకీర్తి సు ♦ భరిత మగుత॥

మంగళం. మంగళం. మంగళం.

(తెరపడును.)

స ం పూ ర్ణ ము.

భో జ కాళి దాసు.

(గ్రంథకర్త:—సోమరాజు రామానుజరావుగారు)

అవతారములు దాల్చిన సరస్వతీ చతుర్ముఖులని ప్రతీతిగన్న కాళిదాస భోజనరేంద్రుల చరిత్రములు రెండును ఏకనాటకముగా బంధింపబడి ప్రదర్శన యోగ్యముగా రచింపబడినది. ఇందలి పండితుల వాద ప్రతివాదములు, భోజరాజు పండితాదరణము, అష్టదిగ్గజముల కవితా వినోదములు, కాళిదాస కవీంద్రుని మహాత్మ్యము, లీలావతీదేవి పాతివ్రత్యము, ఇతర కవులకు కాళిదాసునిపై ఈర్ష్య, భోజ కాళి దాసుల విరోధము, వేశ్యకాటిల్యము, భోజనిహత్య, కాళిదాస మహాత్మ్యమున పునర్జీవితము మొదలగు ననేకాద్భుత విషయములలో సర్వ జనవేద్యములగు సమస్యా పూరణములతో కాళిదాస స్లోకములతో నున్న గొప్పనాటకము. వెల రు. 1—4—0.

సారంగధర

(గ్రంథకర్త:—కొప్పరపు గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు)

కొత్తగా రచింపబడిన శృంగారనాటకము! ఆంధ్రభాష కలం కారము! చిత్రాంగి సారంగధరుల ప్రసంగము శృంగారరసపరిపూర్ణము. రాజనరేంద్రుని దైన్యము పఠనీయము. రత్నాంగిశోకము విపాదతరంగ సంక్షుభితము—సుబుద్ధి మిత్రవాత్సల్యము సర్వజనాదర్శప్రాయము! సారంగధరుని సౌశీల్యము మహాశ్చర్యప్రదము—నాటకము శుభాంతముగా రచింపబడినది. చక్కనిపాటలు గలవు. వెల రు. 0—8—0.

వలయువాడు:—కురుకూరి సుబ్బారావు,

సరస్వతీ బుక్కుడిపో, బెజనాడ.

స తీ స క్కు బా యి.

ఇది ఆంధ్రదేశపుజనుల భాగ్యవశమున వెలువడిన యమూల్య నాటకమని. స క్కు బా యి నాటకము చేతియందున్నవారిపాపములు భస్మమైపోవుననుట నిస్సందేహము. ఈనాటకరాజమునందలి పద్య మొక్కటిచదివినవారు స్వర్గలోకమందు దేవతలచేభాగడబడుచుందురు. సక్కుబాయి పతివ్రతామతల్లి, భగవంతునిచేత నత్తగారికి సేవచేయించిన గారడీకత్తె. శ్రీకృష్ణుని సవతిగాజేసికొనిన నెరజాణ. పాండురంగని భార్యగాజేసి తన మగనికి సౌఖ్యమొసంగిన మంత్రవాదిని—భక్తిరస రసాయనము లోకములో వెదజల్లి, జనుల యజ్ఞానరోగమును రూపు మాపిన గొప్పవైద్యురాలు—అమాయకుడగు తనభర్తను సకలవిధముల నేవించిన పుణ్యాత్మురాలు—యమదూతవంటి యత్తగారిచేత కోరంటి కముపడి, యామెను పాండురంగని భక్తురాలినిగా జేసిన తపస్విని.

అనేక సలక్షణ మహానాటకములువాసికీర్తిగడించిన సోమరాజు రామానుజరావుగారు యీనాటకరాజమును రచించినారు. ఇందలి పద్యములు అమృతపుగుటికలు, యిందలివాక్యములు మామిడిపండు ముక్కలు, యిందలి భావములు పటికబెల్లపు పలుకులు. ఇందలి అక్షరములా అక్షరములే. వేయేల? దీనిప్రాశస్త్యమును చెప్పటకు వేయినోళ్లు గల యాది శేషుఁడు అవతరించవలసినదేగాని, మావంటివారి కలవిగాదు. త్వరపడుదు. మించినపిమ్మట యోదించిన లాభములేదు. మహాలక్ష్మి ముంగిలకువచ్చి తొంగిచూచినట్లు ఈనాటకలక్ష్మి పుస్తుకరూపమున సరస్వతీ బుక్కుడిపోను అలంకరించినది.

వెల రు. 1—0—0.

వలయువారు:—కురుకూరి సుబ్బారావు,
సరస్వతీ బుక్కుడిపో, బెజవాడ.